

## شاعیری گهل

نه ورۆ که هه رکهس له نه ده بی کوردی شاره زابێ ناوی هیمنی بیستوو .  
شیعره کانی خویندۆتهوه و بی گومان ده زانی که هیمن یه کیک له شاعیره هه ره  
به رزه کانی کوردی سهرده می یمه یه . به لام شیعری هیمن هه ره له سه ره تاوه له  
چوارچیوهی نه دیب و نو سه ران ده رچوو ، له ناو کو مه لانی خه لکی  
کوردستان دا بلاو بو ته وه و هه ره له سه ره تاشه وه له دلی هه موو کوردیکی دل سوژ و  
نیشتمان په روه ر کاریگه ر بووه و نه وانی به ره و خه بات له پیناوی رزگاری گه لی  
کورددا هان داوه . هیمن له سه ره تاوه شاعیری گه له و هه ره به شاعیری گه لیش  
ماوه ته وه . سی سا ل زیاتره هه زاران خه باتکه ری کورد پیکه وه له گه ل هیمنی  
شاعیر هاوار ده که ن :

گه رچی تووشی په نه چه رۆیی و چه سه ره ت و ده ردم نه من  
قه ت له دهس نه و چه ره خه سپله ناب هزم مه ردم نه من

من له زنجیر و ته ناف و دار و به نه د باکم نیه  
له ت له تم که ن ، بمکوژن ، هیشتا ده لیم کوردم نه من

هیمن عاشقی کیو و ته لان و به نه دن و به ردی کوردستانه ، نیشتمانی ،  
ته بیعه تی ولاته که ی باش ده ناسی و له گه لی په روه رده بووه . له «به هاری لادی» ،  
«به هاری کوردستان» ، «شه نگه بیری» ، «فریشته ی په ریوه» و زۆر شیعری تریش دا  
نیشان ده دا که له ناسین و ناساندنی ته بیعه تی کوردستان و جوانیه کانی دا چه نه ده  
شاره زا و ما مو ستایه . جیگای سه رسوورمانیش نیه ، هیمن له گه ل ته بیعه ت



گهوره بووه و له ته بیهت ئیلهامی وەرگرتوووه . که سیک ته بیهتی کوردستانی  
دیتبی و نهک ههردیتبی به لکوو له گهلی تیکه لاو بووبی ، هینن به ناههق نازانی  
که دهلی :

به ههشته کورده واری من به ههشته .

هینن له شیعرێ خۆی دا زۆر جار باسی زۆر لیکراوی نه تهوهی کورد  
دهکا ، له مافی خوراوی گهله دیفاع دهکا ، ئاره زووی نهوهیه کورد ههرجی  
زووتر له ستهمی نه تهوایهتی رزگاری بی ، بوونی نهو ستهمه به سه رچاوهی زۆر  
به دبختی و کویره وهری و بی بهشی دهزانی . له « دوارۆزی رووناک » دا دهلی :

له میژبوو ههقی کورد ده خورا به فیرۆ  
له میژبوو کورد بوو ده یکرد شین و پۆرۆ  
له مهیدانی شه قینی دوژمنی دا  
سه ری سهرداری کوردی بوو وه کوو گو

هینن به تایبهتی زۆر پهروشی نهوهیه که له کوردستانی ئیران زمانه کهی  
نازادی په ره ئهستاندنیه ، نه ده به کهی بلاو نا کریته وه ، فه ره نکه کهی  
پی شیل ده کری . له « رۆزگاری رهش » دا دهلی :

داخرا ده رکی پۆزنامه شکاون نووکی خامه  
کوردی نووسین هه راهه دوژمن دهلی بی تامه  
\* \* \*

دپان کاغز و ده فتهر گیران شاعیر و نووسهر

هینن نه تهوه کهی خۆی خوش دهوی ، له وهش زیاتر نه تهوهی خۆی  
ده په رستی . به لام رقیشی له هیچ نه تهوهیه کی تر نه . له هه موو دیوانی هینن دا  
شیعریک که باسی نه تهوهیه کی تر به خراپه بکا ، یا کورد له نه تهوهیه کی تر به  
به رزتر دابنق به دی نا کری ، دیاردهیه ک که به داخه وه له دیوانی زۆر شاعیری



کوردا بهرچاو ده کهوئێ • نهک ههر نهوه ، بهلکو به شهردۆستی یه کیک له  
سروشته تایبهتیه کانی شیعره هینه •

ههمن زۆر جار باسی پشهوا قازی ده کا ، له شیعره کانی پرا دیاره که چهند  
نهو پۆله به رخ و هه لکه وتوهی گهلی کوردی خوشووستوو • پشهوا ی  
خوش دهوئێ چونکه :

زانابوو ، کورد پهروه ربوو پشهوا بوو ، پابه ربوو  
بهلام بۆیهش پشهوا به مهزن ده زانی چونکه :

ههر کورد نه بوو به شهر بوو خه می خه لکی له بهر بوو  
ههمن گهلانی تری ئیران به دۆستی گهلی کورد ده زانی و له خه بات و  
تیکۆشان دا به برا و هاوایان داده ئێ • له « کورد و نازه ربایجانی ، دا ده ئێ :  
کورد و نازه ربایجانی ههردوو داوایان په وایه  
ههر بزین و پایه دار بێ یه که تی ئه م دوو برایه

ههمن دیسان ههر له سه رتاوه له ناو نه ته وه ی خوشی دا هه موو چین و  
توئیریکی به یه ک چاو ته ماشا نه کردوه و نا کا • له شیعره به ناو بانگی خۆی دا  
« ده یلیم و بێ باکم ، ده ئێ :

|                         |                          |
|-------------------------|--------------------------|
| نهوی ئاغابی پیکاره      | جه بوون و قه لس و لاساره |
| دزی و پئی گرتنی کاره    | ئه من ده یلیم و بێ باکم  |
| له شهرم و شووره یی مردم | به خۆم من چۆن بلیم کوردم |
| که ئاغا ئابرووی مردم    | ئه من ده یلیم و بێ باکم  |

له « ئارهق و تین » دا زۆر به جوانی و به زمانی ساده ی جووتیاران باسی  
نرخنی کاری جووتیار بۆ کۆمه ل ده کا و چه وساونه وه ی جووتیار نیشان ده دا و  
ده ری ده برئێ که ئینسانی زه حمه تکیش له لای زۆر خوشه وینسته :



من جووتيارم ، من جووتيارم      من له گهڻ ههتاو هاوڪارم  
 من به ٿاروق و ٿهه به ٿين      دامان رشتوه بناخه ٿين  
 باسڪي من و تيشڪي ٿهوي      بڙيو دهستين لهزهوي  
 گهر جووتيار ٿاروق نه پڙي      گهر ههتاو تيشڪ ناو پڙي  
 دانيشتووي ناو ڪوشڪ و قهلا      دهخون ناني گهلا گهلا ؟

له شيعره ڪاني پرا به هاسناني ده رده ڪهوي ڪه هين له ٿياني زه حمه تڪيشاني  
 ڪوردستان به تايه تي جووتياران له نزيڪه وه شاره زايه • له وهش زياتر خوي تا  
 راده يه ڪ لهم ٿيانه دا به شداره • خوي دهلي : «چاڪ خهريڪي ڪاسبي بووم و  
 زوو ڦيري ڪشت و ڪال بووم» •

فلسفه هي ٿياني هين ٿهوه نيه ڪه دانيشي و له دووره وه ته ماشاي ٿيان و  
 خهباتي گهڻ بڪا و بوخوي و يان بوگهڻ شيعر بلئي • هين ٿهه ٿهه سلهي  
 قبول ڪردوه ڪه ٿهري شيعري شاعيري گهليڪي زور ٿيڪراو ته نيا ليڪدانه وه و  
 خسته ناو هونراوهي ته بيعت و جواني نيه • شاعير له پيش دا ٿينسانه ، ٿينسانه  
 ڪه ههستي ناسڪه و زوو ده جوولته وه • چون شاعير ، به ماناي راستي ٿهه وشه يه ،  
 ده تواني به رامهر به هه ٿاري و ڪوپره وهري و بي به شي گهله گهي بي لايه ن بي ؟  
 له نيوان راستي و درودا ، له نيوان ٿاهورموزدا و ٿهه ريمه ن دا ، له نيوان ههق و  
 ناههق دا راستي هه ٿهه بڙيري ، به گتر ٿهه ريمه ن دا نه چي و ديفاع له ههق نه ڪا ؟  
 بويه هين ته ماشاچي نيه و ناتواني ته ماشاچي بمينته وه • به هه موو هين زي  
 خويه وه ، به شيعر و به نووسين ههنگاوي ناوه ته ناو مهيداني خهبات و تاسهر به ره و  
 ٿاسوي روون ، تاتروپيڪي رزگار بوون ياريدهي گهلي خوي ده دا • هيني شاعير  
 له هيني خهباتڪه ر جيا ناڪريته وه •



پۆلەى كوردىم قىرى ھوراز و لىژم  
تازۆر برۆم ، زياتر ئارق برىژم  
كورت تر دەبى رىنگاى دوور و درىژم  
دەپۆم بەرەو ئاسۆ ، بەرەو ئاسۆى روون  
دەپۆم دەپۆم ، تا ترۆپكى رزگار بوون

تاقى كوردنەوەى سالانى درىژى خەبات بەھىمنى سەلماندووە كەخەبات دوور  
و درىژە ، ھوراز و نشىوى ھەيە ، سەر كەوتن و شكستى تىدايە . بەلام ھىمن  
كۆلنەدەرە .

من پەرور دەى بن سىبەرى ئەشكەوتم  
گەلىك جاران لەجالاوى رەش كەوتم  
ھاتەدەرى ، ھەدام نەدا ، نەسرەوتم  
دەرۆم بەرەو ئاسۆ ، بەرەو ئاسۆى روون  
دەرۆم دەرۆم ، تا ترۆپكى رزگار بوون

ھوراز و نشىوى ژيان و خەباتى گەل لەشەرمەكانى ھىمن دا زۆرجوان  
ديارە . لەو كاتەووە كە دەستى بە شەرم گوتن كردووە ھەتا ئەمرۆ ، شەرمى ھىمن  
ئاوئەنى قوناخەكانى خەباتى گەلى كوردە . لەسالى ۱۳۲۴ (۱۳۴۵) را ھىمن  
بەپيشوازي پىك ھاتنى حىزبى ديموكراتى كوردستانەووە دەچى و دەلى :

لەسايەى حىزبى ديموكراتى خۆمان  
لەبالدار تىپەرى ئەورۆكە پىپۆ  
نەما داخ و پەزارە و ماتەم و خەم  
زەمانى ھەلبەرىن و بەزمە ئىمرۆ



له رېبه ندانی سالی ۱۳۲۴ دا که کوماری مه هاباد دامه زرا هینم گوتی  
« نهوسال به هاره بوئیمه زستان » یا له « زوژی خووشی » دا ده لئی :

گه رچی زستانه به فر دای پووشی نه ورؤ گشت ولات  
خاکی پاکي ټیمه خه ملیوه وه کوو باخی ئیرم

به لام کوماری مه هاباد ته مهنی که متر له سالیگ بوو • جوولانه وهی گه لی  
کورد له ئیران هه وره ک جوولانه وهی سه رانسه ری ئیران تووشی شکست بوو •  
هینم له « روزگاری رهش » دا تووشی ناومیدی ده بی ، وه ک کومه لانی خه لکی  
کوردستان که تووشی ناومیدی بوون :

به فیرو چوو خه باتمان      داگیر کراوه ولاتمان  
تی په پی روژی هاتمان      رووخا گوشکی ئاواتمان  
\* \* \*

له پایوی نازا و سه رکهش      له زه جمه تکیشی بی بهش  
ئاخسراوه کونه رهش      ناپینی کسی رووگهش

به تابه تی شه هید بوونی پشه وا قازی هینمی داخدار کردوه • هم  
دوست و ماموستای له ده ست داوه و هم پشه وا و سه رکومار •

له چوارچرای مه هاباد      له کانگای بییری نازاد  
دهستی رهشی ئیستیداد      چه قانندی داری یتیداد  
له کاتی نیوه شه وا      له جهنگی شیرن خه وا  
کرا کاری ناره وا      له داردرا پشه وا

هه ر له وساله دا هینم له بهر خه باتی رابردووی خووی تووشی ده ردی سه ر  
ده بی و بو ماوه یه ک ولات به جی ده یه لئی • دیاره وه زعی سیاسی ته سیری کردو ته  
سه ر شیعی هینم • له « بابرده له » دا ده لئی :







ئەو زمانە شیرنەي ئیمە پەرەي دەگریتەو  
نادیری چیدی کتیب و دەفتەری ئەشعاری کورد

قوناخیکی نوی لەژیانی گەل و شاعیردا دەست پێ دەکاتەو • ماوهی  
باشەکشە دوایی دی و گەلی کورد خۆی بوخەباتی دوارۆژ نامادە دکا • نفووزی  
حیزی دیموکراتی کوردستان کە بەنهیستی تی دەکوژی • رۆژبەرۆژ لەناو  
کۆمەلانی خەلکی کوردستاندا زیاتر دەبێ • بەرەو هەوراز رویشتی جوولانەو  
هەتا رۆژەکانی گەلاوێژی ۱۳۳۲ درێژەي هەیه • لە ۲۵ گەلاوێژەو هەتا  
رۆژی شوومی کودیتای ۲۸ گەلاوێژ خەلک لەشاری مەهاباد حوکمداری  
دەکا • لەرۆژی ۲۵ گەلاوێژدا خەلکی مەهاباد بەدرشت و وردەو هەموو  
دەگەل هینن کەبو یەکەمجار پاش چەندسال لە کۆبوونەو یەکی چەندەزار  
کەسی دا شیر دەخوینتەو • هاوار دەگەن :

برۆ ئەي شاهی خایین بەغدا نیوی ری یەت بی

ئەوسەردەمە • سەردەمی نیو دیموکراسیش زۆر ناخایەنی • دەورانی  
پەشی پاش کودیتا دەست پێ دەکا و هیننی شاعیر جارێکی تر تووشی ناومیدی  
دەبێ و لە « توورەیی » دا دەلی :

لەوولاتە کەسێک لەخەو رایی بەشی چارەرهشی و خەم و شینە  
تی گەیشتم عیلاجی دەردی من مەستی و شیتی و نەزانینە  
یالە « چارەنووسی شاعیر » دا :

دەزانی بوچی من هیندە پەریشان و خەفەتبارم  
لەبازاری ژیان غیری هونەر نیمە چسەرمايه  
لەگەل چارەرهشی و دوورەبەشی و نەگەت دەبی هەل کەم  
لەمێژە چارەنووسی شاعیرانی کوردی هەروایە



ئەو توورەيىيە و رەشى چارەنووسى شاعىر لەشئىرەكانى تىرىشى دا ھەر بەرچاۋ دەكەۋى و ھەتا سالى ۱۳۴۰ (۱۹۵۹) ھەر بەردەوامە • لە • گلىنەي شاعىر دا دەلى :

ئەگەر خەرمانى عومرم ئىستەكانە ياكى با بى با  
بەمەرگى تۆ مچوركىشم بەدلىدا نايە ، با بى با

ھەموو عومرى ئەبەد تىي دانىە خوئى دەمىك مەستى  
خدر تاۋى حەياتى بۆچبو ؟ قىرى شەرابى با

لە • ناسورى تەشەنا دا راكردن لەژيانى واقىي ، لەوحەقىقەتە تالىي  
كەشاعىر تووشى بوۋە و نايەۋىي قىۋولى بىكا ، بەتەۋاۋى ديارە • ھىزى ئەۋەي نىيە  
ژيان بگورى ، رىنگاي نىيە خۆي دوور بىخاتەۋە ، دەيەۋىي رابىكا و بەيارمەتى مەي  
روو لەدنيايەكى خەيالى دەكا :

چۆن نەبەم بۆمەي و مەي خانە پەنا ، تىي گەيوم  
لەو ولاتى ھەموۋىشت زۆرە بەنى ئادەم كەم  
شەربايە لەچىكان و ھەوا توۋشە دەنا

ۋەكوو شىتان دەمەۋىست روو لەچىاي ئەستەم كەم

سالەكانى ۱۳۴۷ - ۱۳۴۶ كەراپەرىنى چەكدار لەكوردستانى ئىران  
بەريادەيى ، ھىمن ھەرچەند خۆي تىدا بەشدارنىيە ، بەلام لەگەل ئەۋرپاپەرىنە  
دەژى • ھىۋاي بەخەباتى گەل زۆرە ، باۋەپرى بەھىزترە • بۆشەھىدانى ئەۋ  
راپەرىنە دەگرى ، بەلام شئىرەكانى پىرە لەھىۋاۋ تاۋات بۆسەر كەۋتن و  
نىشتمانپەرۋەران بۆتىكووشان ھان دەدا • ھىمن پىھۋىي و نەيەۋىي ، دىسان و  
ئەۋجارە بۆھەمىشە لەناۋ مەيدانى خەبات دايە :



بۆشه هيدىكى كه گوزيوه له تيو خوئين ده گريم  
بۆهه فالىكى كه چوو بى سهر و بى شوئين ده گريم

\* \* \*

تا به دهستی پهرى نازادى له سهر گوپى شهيد  
گولسه شللىره له گشت لايىكى نه پوئين ده گريم  
شيعره كانى هين ئير بوئى ناهومىدى لى نايه • چه ندىساله قوناخىكى تر  
له خباتى گهلى كورد له كوردستانى ئيران ده ستى بى كردوه ، قوناخىك كه جئى  
هيوای گهلى كورده • هينيش شاعيرى وه فادارى گهلى كورد ، هم  
له پىك هينانى هم له ده ربرينى نهوهيو ايه دا به شاره • له «مه ته ريزى شهرف» ،  
«شهنگه پىرى» ، «تامىزى زن» ، «ترؤپكى رزگارى» ، «شه پولى توله» ،  
«شه و شهتان» ، «گاوو گوردوون» ، «كاروانى خبات» و له «دهسكهوتى  
خبات» دا شيعرى كومه لايه تى و شورشگيرى چ له بارى ناوه رووك و چ له بارى  
شيوه وه ، گه ياندوته پله يه كى به رزى نهوتو كه كه متر شاعيرى كورد  
گه يشتوويه تى • هين تاماده يه بو به جئى گه ياندنى نهوهيو ايه خوئى بهخت بكا :  
خوم ده سووتيم هه تا به زمى خلك روئن بكم

كى له رى خهلكا وه كوو شاعير ده سووتى ، شه نه بى ؟  
له سه ره تاندا شيعره كانى هين له ژير ته شىرى دوو رهوتى نه ده بى دايه •  
وه ك هه موو شيعرى شاعيرانى كوردى سه رده مى سى چل سال له مه وه بهر ،  
ته شىرى نه ده بى فارسى له شيعرانه دا دياره • زوربه ي شيعره كانى شيعرى  
عهرووزين ، وه زن و قافيه يان له گه ل ده ستوورى شيعرى فارسى رىك ده كه وئى •  
له لايه كى تر يشه وه شيعرى شاعيره كورده كانى به ناوبانگ وه ك نالى كه خوى



لهژیر تهئسیری شیئیری کلاسیکی فارسی دا بووه ، تهئسیری کردۆته سهر شیعره کانی هینن . بۆیه له سه ره تادا هینن شیعره کانی شیوهی غه زهل و قه سیده و جار جاریش مه سنه وی دوو بهیتی و هی تریان هه یه . هینن ئیستاش هه ر جار جار ده گهریته وه سهر ته وشیه کلاسیکی یه و هیندی له شیعره تازه کانی شی هه ر به مچه شه گوتراون . وه ک « ئاواتی بهرز » ، « گلینهی شاعیر » ، « ده سکه وتی خه بات » و هتد . له م شیوه شیعره گوتنه دا هینن ده ستیکی بالای هه یه . شیعره کانی ره وانن ، به زمان جوان و به مانا ده وه مه ندن .

باش ماوه یه کی سه ره تایی شیعره گوتن هینن به ره به ره ده گهریته وه سهر شیوهی نه ده بی ته نیلی کوردی ، خۆی له قافیه و وه زنی شیعی کلاسیکی رزگار ده کا و شیعره کانی له به شه ی کوردی ده چن ، له وه به شه یه ی که شاعیر هه موو روژی له لادی ده بیستی ، به شه یه ک که چوارچیوه ی بو دارشتی شیعی کوردی له بارتره و زمانی کوردی له ته نگ و چه له مه رزگار ده کا و وه ک چۆنکی خرۆشانی له ده کا که بۆلای ده ریای بی سنوور ده روا . جار جار که ئینسان شیعی هینن ده خویتیته وه ، گۆرانی وه پیردیته وه . وادیاره که له هه لزاردنی نه م شیوه شیعره گوتنه دا گۆران له سهر هینن بی تهئسیر نه بووه . له م شیعرانه دایه که هینن ده گاته ترۆپکی نه ده بی کوردی و به راستی نه ده بی کوردی پیش ده خا .

هینن شاعیریکی ریئالیسته ، ریئالیزی ره خه گرانه له ناوه روکی شیعره کانی هینن دا به ته واوی بهرچاو ده کهوی . هینن باره هه ره گرینگ و نه ساسی یه کانی ته بیعت و زیان و ئاده میزاد به چاوئیکی ره خه گرانه ی شاعیرانه باس ده کا و کۆمه ل بو به ره و پیش چوون هان ده دا . هینن زۆر جار له هیندی شیعی خۆی دا له ناتورالیزم نزیک ده بیته وه ، نه وه ی که ده بیستی باسی ده کا و به چاوی ره خه سه یری ته بیعت یان کۆمه ل ناکا . هه روا بزانه ده یه وی



تابلۆیه کی تەبیەت بکیشی و بخاتە بەرچاومان • بەلام شیعری وای کەمە ،  
وادیارە خوێنی ئاگای لێیە کە لەریئالیزم دوور کەوتوو ، زوو ناتورالیزم  
بەردەدا و دەگەریتەووە سەر ریئالیزم کەسەبکی بنەرەتی ناوەرۆکی شیعەرە کانیەتی •  
ئەو ناتورالیزمە بەتایبەتی لە « بەهاری کوردستان » و « لەبیرمە کە » و چەند  
شیعری تردا خۆی دەنوێنی •

ژن لەشیعری هێمن دا رۆلێکی زۆر گرینگی هەیە • جوانی ژن ئیلهام دەری  
شاعیرە • سەرانسەری دیوانی هێمن ئەو راستی بە دەردەخا کە وێرای تەبیەت  
و ژیان و خەباتی گەل ، ژنە کە هێمن بوو شیعەرگوتن هاندەدا • شیعەرە کانی  
هێمن لەسەر ژن نمونەیی شیعری بەرزی کوردین • لە « کیزی لادی » دا  
بە کچی کورد هەل دەلێ :

|                                 |                               |
|---------------------------------|-------------------------------|
| هەر بوخۆی جوانە تیف تیفەنی ناوی | لاجانگت وە کوو گرینگی تاوی    |
| بێ سوورمەش جاووە مەستە کەت پەشە | کۆلمە کەت وە کوو گۆلآلهی گەشە |
| وە کوو ئاونگی بە پانی پاکسی     | وە کوو فرمیسکی عاشق رووناکی   |

ئەو تابلۆیەیی کە لە « لەبیرمە کە » دا لەژن دەکیشی ، بە راستی جوان و  
نایابە • هەر وەها لە « پەری شیعەر » و لە « شەنگە پیری » و زۆر شیعری تردا  
هێمن مامۆستایی خۆی لە هۆنراوە دانان بوژن دا دەسەلێنی •

بەلام ژن بوو هێمن تەنیا سەرچاوەی ئیلهام نیە • هێمن بوورژگاری ژنی  
کوردی خەبات دەکا • لە « یادگاری شیرن » دا دەلێ :

لادە چارشینوی پەشت بادەر کەوئی کۆلمەیی گەشت

چون لەقەرنی بیستەما زۆر عەیبە ئەو رووگرتە  
هێمن دەیهوئی ژن بەر لە هەموو شتی ک خاوەنی مافی ئینسانی خۆی بێ و  
زۆر جار دژی زۆرداری و بێ حورمەتی نەسبەت بە ژن دەنگی خۆی هەل دەدینێ •  
هێمن ژنی خوش دەوئی ، دەپەرستی و نرخی هەموو جوانیە کانی ئەودەستکردە



نایابهی ته بیعت ده زانی ، به لام له لای هین خه بات بو زگاری گهل ، بو نازادی  
کومه لانی خه لک له زن خوشه ویست تره . له « نامیزی زن ، دا ده لئی :

به لئی سهخته ، په کجار سهخته      دووری له زن ، نامرادی  
به لام له زن خوشه ویست تره      له لای من ته تووی نازادی

زمانی هین زمانی کوردی پتهی و جوانه . نه پره له وشه ییگانه و نه  
وشه ده ستکردی تیدایه . زمانه کهی زمانی کومه لانی خه لکی کوردستانه ،  
به لام هین که خوی خه لکی موکریانه ، ته عه سوبی به کار نه هیناوه ، به زاراوهی  
موکریانی شاعر نالی . به تایه تی لهم چند سالی دواپی دا زمانی هین نمونهی  
به رزی زمانی ته هینی کوردی په و بی گو مان له پیک هینانی زمانی په سندکراو  
(ستاندارد) ی کوردی دا ته سیری هه بووه .

زمانی هین ساده و پتهی و په وانه ، هم ته دیب و نووسه ری کورد  
پی خوشه و هم نه خوینده واری کورد لئی حالی ده پی .

هزار خوزگم به خوت شوانه      که به مانگه شه وه جوانه  
دانشتووی له رژد و هه لدر      په نجه ده بزئوی له بلویر  
ده گهل ته بیعت هاوده می      شادی ، به که یفی ، بی خه می

« به هاری کوردستان ، فره هنگیکی بچو وکی زمانی کوردی په . به تایه تی  
بو ته وانه ی هر له شار ژیاون و له رور باری ژیانی لادی ناگادارین ، تابلوی په کی  
راسته قینه به زمانیکی ده و له مهنده و بی هاوتا ده خاته پیش چاو . نه وشعیره و چند  
شعیری تر که باسی ته بیعت و ژیانی لادی ده کن ، بو شارستانی ته وه نده وشه ی  
نه بیستراویان تیدایه که زور جار خوینده سهری سوور ده مینی و ناچار ده لئی  
زمانی کوردی چند ده و له مهنده و به داخه وه خزمه تی نه کراوه . دیوانی هین  
شعیری وه ک « به هاری کوردستانی ، به راستی فره هنگیکی ده و له مهنده ی زمانی  
کوردی په .



شعری هین له ته شییه جوان ئاختر اووه .

خۆشه ویستی گو شه کە ی ته نیایی هەر ئەز نو کە مه  
بۆیه رۆژ و شه و هەر گرتوو مه ته ئیو با و ه ش م

له « شهنگه پیری » دا ئەنجامی شیعه کە ی ئە مه یه :

زۆری نه ماوه بێته بهر ، نه مامی ههول و خه باتم  
له داگیر کەر پاک بێته وه خاکی پیروزی ولاتم

چه ک داده نیم ، گو چانه کە ی جار انم هه ل ده گر مه وه  
تو هه ر پیری به من هه رشوان ، فریشتە ی تاسه و ئاواتم

هیندی شعری هینم گه یشتو ته پله ی هه ره به رزی ئە ده بی کوردی به وه .  
یه کیک له وانە « کاروانی خه بات » . پروانه چوون پانی شه هید بوونی  
روونا کبیریکی خه بات کەر ده کا .

هه ر چوار ته نیشتی گیر ابو له سه نگه ریک دا به ته نی

ئه ول او ه ی به لینی دابوو هه تامردن چه ک دانته نی

\* \* \*

روونا کبیریکی تا ئه مرۆ ده چوو به ره و ئاسوگی روون

ئیسنا هیوای به بوولیل بوو بو له گه مارو ده ر باز بوون

به راستی ئه وه ی هینم له سه ر گو ران ده یلی له سه ر خو شی راسته : تاکی

له جوانی به رستی دا که مه و وشه له ده ستی دا وه ک میوه ، دلته ره و خوش خه یاله

و ناسک بینه ، به هونه ره و شاره زا و وشه ره نگینه .

هیوام ئه وه یه هینم سالانی درێژ له ناو گه لی کورده دا ، له ریزی خه بات کهرانی

رینگای ئازادی گه لی کورده دا ، تیکۆشانی خۆی له پیناوی رزگاری گه له که مان ،

له پیناوی پیش خستی زمان و ئە ده بی کوردی ، هه ر درێژه پی بدا . دنیام که



له دواروژدا هيمن زورچار پهری شاعر دښته ژوانی خوږی و دیوانیکی ترمان  
پشکەش ده کا که شاعری کوردی جوانی تښایي •

شعريک وه کخوناوهی باران  
شعريک وه کوو دهرياری بي بن  
شعريک وه ک سرتهی دلداران  
شعريک وه کوو دهرياری بي بن  
شعريک دهنگی نازادی بي  
شعريک شادی بي

بهيوای نهو روژه •

دوکتور عبدالرحمن قاسملو









سەید موحەممەد ئەمینى شىئخەلىسلامى موكرى







## له كوي ووه بۆ كوي؟

من بۆخۆم وام ، په ننگه زۆر كه سيش واپى ، كه شيعرى شاعيريك يا نووسراوهى نووسهريك ده خوئنهوه « چزيندوو چ مردوو ، پيم خوشه خوشى بناسم . بزانه كئيه ؟ خه لكى كام ولانه ؟ كارى چيه ؟ چۆن ده زى و نه گه مردوو چۆن مردوو ؟ له كوي نيژراوه ؟

بويه بريارم دا سه رگورشتهى خۆم له سه ره تاي نهو به شهى ديوانه كه م دا بنووسم . به كيم گووتبا نهو سه رگورشته بنووسى ؟ كئى من له خۆم باشتري ده ناسى ؟

پتوه بووم زۆر دريژى بنووسم . تماشام كرد ده بيته چيروكيكى دريژو شيرين و پر كاره سات . چ چيروكيك له به سه ره تاي ئينسانيك له واقع نيزيكتره ؟ نهو يش به سه ره تاي ئينسانيكى نيزيكيكه پنهجا سالى له سالى كاني چهرخى بيستهم ، نهو چهرخه سه يرو سه مه ره يه ، نهو چهرخه پر كيشه و شهرو شووره ، نهو چهرخه پر له كاره سات و په لاماره ، نهو چهرخه پر له شورشو ئال و گوره وه بير بئى . به تايبه تى نه گه نهو ئينسانه كورد بئى . كوردىكى بئى به شو چاره په ش بئى و تاراده يه كه له خه باتى رزگار يخوازي نه ته وه زۆر ليكراوه كه ي دا به شدار بووبئى . به لام به داخه وه بۆم نه كرا . به شى زۆرى له بهر ته وه زه لى خۆم . با بئى بۆه ليكى تر نه گه رام وازى لئى ناهينم .

خوينه رى خوشه ويست ! پيت وانه بئى ليفهم له سه ره هه تيوان هه لداوه ته وه و له بئى كوله كه م داوه و هه رچى هه يه نووسيومه . نا هه روا كورته سه رگورشته كه مت بۆ ده گيرمه وه .

شاعيرى هيج قازانجى بۆ من نه بووبئى نهو قازانجهى هه بووه كه نه و ناوه دوورودريژه ي « سه يد موحه مدئه مينى شيخه ليسلامى موكرى ، له كۆل كردوو مه ته وه .

باوكم ناوى سه يد حه سه نى شيخه ليسلامى موكرى بوو ، له تۆره ي مه لا جامى چۆرى بوو كه سئ سه دسال له وه ي پيش هاتۆته سابلانخ و بنه مالىكى كه و ره ي له و مه لبه نده پيكت هيناوه .

دايكم ناوى زينهب و كچى شيخى بورهان بوو كه ئيستا بنه ماله يه كى كه و ره ي موكرى انن .



به هاری سالی ۱۳۰۰ ای هه تاوی ۱۹۲۱ ای زایینی به شهوی جیژنی به راتی  
له گوندی لاجین نیزیکی سابلآخ له دایک بووم . میژو کم له مه مکی دایکم نه کردوه و  
فرچکم به شیری دایه ن گرتوه .

دایکم زۆر جار به چاوی داده دامه وه و ده یگوت : تو پتوقه ده م پرهش بووی .  
هه رتۆم وه زگ کهوت له شی ساغم به خۆمه وه نه دی . نه خوشیم پتوه نووسا ،  
کویره وه ری و په ژاره پرووی تی کردم . له سه ر مانگ و روژی خۆم بووم که ناچار  
بووین بره وین و بچینه لادی . که به ربویه وه ، نه من تلپاتی ته پرم له مه مکی دابوو ،  
نه باوکت سیپالیتیکی له مائی دا مابوو . له شکری شکاک ئیمه شی وه که هه موو خه لکی  
سابلآخ ساف له ساف تالان کرد و گه سکی له و ناو مالده دا که سی سه دسال بوو  
وه سه زیه ک نرابوو و به میرات بو باوکت به جی مابوو .

منیش جار جار به پیکه نینه وه ده مگوت دایه گیان سووچی من چی به ؟  
دایه نه کهم ناوی یاسه مه ن و خه لکی نازه ربایجان بوو . له له کهم که ناوی  
عیزه ت بوو خه لکی تورکیا بوو ، نه و دووانه له بهر هه ژاری و نه داری خریان  
په ریوه ی کوردستان ببوون و له گونده که ی ئیمه گیر سبابوونه وه و له سه رو به نده ی  
له دایک بوونی من دا مندالیتیکیان ببوو . منداله که ی نه وان له من به خته وه رتر بوو ،  
نه ژیا بوو و تووشی کویره وه ری دنیا نه هاتبوو و عه مری درییژی بو من به جی  
هیشته بوو و پارووی دایک و بابیشی له رو نی هاویشته بوو .

نه و ژن و پیاوه هه ژار و ناواره به دل و گیان منیان به ختو ده کرد و زۆریان  
خۆش ده ویستم . منیش ئوگری نه وان ببووم وه ک دایک و بابی خۆم خۆشم  
ده ویستن .

له بیرمه زمانی نه وانم وه ک بلبل ده زانی ، جا نازانم تورکیم ده زانی یا نازه ری؟  
ره نگه بی نازه ری بوو بی ، چونکه مندال زمانی دایکی باشتر فیر ده بی .

مردنی عیزه ت و تۆرانی یاسه مه نم باش وه بیر دی . نه م پرووداوه یه کهم  
زه بزی توند بوو که وه ههستی ناسکی مندالانه ی من کهوت و یه کیکه له بیره وه ری  
هه ره تاله کانی ژیانم . له پراستی دا من دوو جار هه تیو بووم و دوو جارم دایک و باب  
مردون : جاریک به ساوایی و جاریک به پیری .

بابم هه م ده و له مه ند بوو ، هه م به دل و ده س بلاو . چاکی به ختو ده کردین ،  
پینج خوشک و دوو برا بووین ، کاکم و خوشکیتکم له من گه وره تر بوون . به مندالی  
زۆر تیرو ته سه ل و کوک و پۆشته بووم . به لام کوپله و دیل بووم ، کوپله ی ناو  
قه فه زی زیر ، کوپله ی ری و شوینی کون .

ری و شوینی بنه ماله که مان ئیجازه ی نه ده دا من له گه ل هاوته مه نه کانم  
کالته و گه پ بکه م . چونکه من کوپه ده و له مه ند بووم و نه وان کوپه هه ژار . من  
کوپری شیخه لیسلامی به ناو بانگ بووم ، نه وان کوپری لادی ییه کی بی ناوونیشان .  
من به رو پشت ته تله س بووم و نه وان که په کرمانج . من کوک و پۆشته بووم و نه وان  
هه ووت و په جال .



ناخ . . . گوره کانم تی نه ده گه یشتن من چهنده ریشان و که له لام ، نه وان نه یانده زانی به و کرده وی خو یان چۆن ههستی من بریندار ده کهن ، برینیک که ده بیته گریمانه ی رووحی و تامردن ساپیژ نابی .

نیستاش که وه بیرم دیته وه کزوم له جهرگی دی و خه مینکی گران دامده گری ، که من له هه موو خوشی سه رده می مندالی بی بهش بووم . له پیش چاوی من منداله کانی گونده که مان ، نه وره شو رووتانه ی هاوشانی من نه بوون ! به نازادی و بی باکی گالته و گه مه یان ده کرد ، له خاک و خۆل ده گه وزین ، له سه ربانان هه لده به زین ، له قور و چلپاودا غار غار تینیان ده کرد ، له سه ر ته پۆلک و کۆپه یین ملانه یان ده گرت ، له سه ر سه هۆل خلیسکیان ده کرد ، له سه ر لۆده کا باز بازینیان ده کرد ، به گز یه کدا ده چوون ، پیك هه لده پرژان ، ناشت ده بوونه وه ، ناوړوچکه یان ده کرده وه و خانووچکه یان دروست ده کرد . هیلانه چۆله که یان ده رده هیئا ، ته بکه یان ده ناوه . هه لوو کین ، توپین ، هه مزه ل ، هه نگله شه له ، دایه من مه ده به گورگی ، هه لوای به شه پان ، قهره قهری و ده یان جوړه گالته ی دیکه یان ده کرد . به لام من به وتاوانه ی که نه جیبزاده بووم ده بوو وه که گوره گوران له دیوه خان له سه ر چۆک دابنیشم و مه قم له بهر نه یه ته ده ر ! بۆ به ده بختی له مالی نیمه دا نیرینه ی له من پچوو کتر نه بوو . ده بوو له بهر هه موویان یه ک پی هه ستم و تائیزنم نه دن له بهر ده ستیان پراوه ستم و دانه نیشم ، له دوای هه مووان نان و چام بۆ دابنیتن . چهندم پی خوش بوو نه که وای مه خمه ر و تاقه و قوتنی\* و خه زه لم\* له بهر دابا ، نه پانتۆلی ئالمانی زهر دم له پی دابا ، نه کاله ی شه مامه به ندی ناوړیشم چنم له پی دابا و نه شه ده ی سه وزم له سه ر با و نه پشتینی په شمینه ی که سکم\* له پشت دابا و وه که منداله روو ته لانه کان نازاد بام . نه لئین ماشاللا کورپه که له وته مه نه شدا نازاد یخواز بووه و ههستی به جیاوازی چینایه تی کرده و رقی لی بووه ، نه خیر نه وه لالا نه نازاد یخواز بووم و نه ترده ماش ، وازم له گمه و یاری بوو و پراوه .

ته نیا بیره وه ریه کی خوشم له زه مانی مندالیم هه یه ، نه ویش نه وه یه شه وانه ده چوومه وه ژووری و سه رم وه سه ر پانی دایه مرۆت ده کرد و نه ویش حیکایه تی بۆ ده کردم ، تاخه و ده بیرده وه . دایه مرۆت پیریژنیکه دنیا دیده ی کونسال بوو . بوخۆی نه یده زانی ته مه نی چهنده ، به لام بی گومان زۆری له سه دسال هه لبوارد بوو . شه ش پشتی بنه ماله ی نیمه ی دی بوو . سه رسی و هاوده می دایکم بوو . رووح سووک ، قسه خوش و نوکته باز بوو ، هه زاران نه قل و نه زیله ی خوشی ده زانی و بۆی ده گیرامه وه . زۆرشتی به نرخ له و فیر بووم که له ژیاندا که لکم لی وه رگرتن . رووحی شاد بی .

نه لفو بیتم له خزمهت مامۆستا سه عید فاکام خویند ، که نه وده م میتر مندال بوو . کاکم که مامۆستای تایبه تی بۆ پراگیرا بوو ، زۆر له خویندن ده ترسا و خه ریک بوو منیش بترسینی و به مه رده ی\* خۆی به ری . به لام مامۆستا فاکام







تووړه و تۆسن بوو . هه میشته سئ چوار شوولی ئالووبالووی لووسولیک\* و  
 نه سنووری له سهر میزه که داندرا بوو . هه رکهس دهرسی نه زانی بنا یا ورتهی  
 له بهر هاتبا دهر زور بی ره حمانه و هرده گه را سه رو گو یلاکی . تا فیری فارسی  
 بووم دووسنی جاری بیراز کردم . به لام له دوایی دا لئی نه دام . که ماموستا چووبا  
 دهر شاگردیک که پیان ده گوت « موبسیر » له جینگای نه و داده نیشست . نه رکی  
 نه وه بوو هه رکهس بزوزی بکا به ماموستا بلئی . هه موومان له موبسیر پتر  
 ده ترساین نا له ماموستا . هوی نه وه بوو ماموستا رقی له کهس نه بوو و له خورا  
 له کهسی نه ده دا ، به لام موبسیر نه وه نه ده زانی رقی له هه رکهس بایه با هیچیشی  
 نه کردبا شکایه تی لی ده کرد و ماموستاش بی لی پرسینه وه و پی پراگه یشتن  
 ده یکوتا .

به رنامهی دهرسه کانیشمان تازه فیکری لی ده که مه وه زور گران بوو .  
 نه وسالی وام رابوارد و له ناخری سالی دا یه کیک بووم له باشتترین شاگرده کانی  
 کلاس و له نیمتیحانی ناخری\* سال دا زور باش دهرچووم .  
 هاوینئی چوومه وه گوند . حه یف ماموستا ناکام له وی نه ما بوو . به لام  
 میرزایه کمان هه بوو زور له ماموستا کهی مه دره سه م خوینده وارتر بوو . له کن  
 نه و با بم کتیبی دوومه ته واو کرد . به رنامهی نه وده می وا بوو ده بوو هه موو  
 کتیبه که له بهر بکهی و من هه مووم له بهر کرد بوو .

سالی دوومه زور ئاسووده بووم . هه رمه شتی و حیساب و دیکته ما بوو  
 له وانیش دا باش بووم . بویه هه ر له هه وه نه وه یه کیک بووم له شاگرده باشه کان  
 و پیم و انیه له وسالی دا له سهر دهرس له شوولیک زیاتریان لی دا بم . وه زعی  
 مه دره سه ش له پار باشتتر بوو ، ژووره که مان له هی پار زور خۆشتر و پروونا کتر  
 بوو ، ماموستا کانیشمان باشتتر بوون . به لام یه کیان که کورد بوو و دهرسی  
 فارسی پی ده گوتین زور توند و به زاکوون\* بوو ، هه موو روو حمان لئی توقی بوو .  
 ماموستای حیسابمان نازه ری بوو . فارسی نه وه نده خراب ده گوت که نیمه ی مندال  
 گالته مان پی ده کرد . به لام حیسابی باش فیر کردین . له بیرمه ئیواریک جه دوه لی  
 زه ربی بزور سینه وه\* و هه ریه که دانه یه کی داینئی و حالی کردین چۆنی له بهر  
 که یین . گوتی سبه یینئی ئیواره لیتان ده پرسمه وه و هه رکهس ره وانی نه کرد بی  
 غه له ت\* و شوولی لی ده ده م . من نه وشه وهی نه نووستم تا له بهرم کرد . سبه یینئی  
 لئی پرسینه وه ، کهس نه بوو به ته واری له بهری بی و وی نه که وی . ته نانه ت من  
 که زور چاکم له بهر کرد بوو شوولیکم ئافه ریمان هه ر خوارد . خۆش نه وه بوو  
 ماموستای حیسابمان بوخۆی لی نه ده داین و ماموستا کهی ترمان نه وزه حمه ته ی  
 له باتی نه وه کیشا .

چوار کلاس له مه دره سه ی سه عاده ت و په هله وی خویند . هاوینانیش  
 له گوند له کن با بم تۆمار و کتیبی ئینشام ده خویند و له بهر خه تی نه میرنیزامی  
 گه رووسی و میرزا جوسینی ره شه م ده نووسیه وه . ئینشای فارسی باش فیر  
 ببووم و خه تم یه کجار خۆش بوو ، زور له ئیستام خۆشتر ده نووسی .



ده لپن ده عباى زيرەك بەدندووكتى پتوۋ دە بى . با بىم كە خەت و ئىنشاي  
 منى دىت ، گوتى پۆلە بوۋىە مىرزا و خويندىنى مەدرەسە بەسە ، بچۆ لە  
 مەدرەسەى دىنى بېخوينە و جىى مەلاجامى چۆرى بگرەوۋە . زۆرم پى ناخۆش  
 بوو دەست لە خويندىنى مەدرەسە ھەلبىگرم ، نازانم بۆ ھىچ پىم خۆش نە بوو  
 بىمە مەلا . رقم لە بەرگە كەيان بوو . كەواى درىژ و تەشك و پالدىمى مەلايانەم  
 پى جوان نە بوو . بەلام چار چبو ؟ حوكمى حاكەم و دەردى موفاجا . تەسرىفى  
 زەنجانيان لە بن ھەنگل نام و ھەى دى بۆ خانەقاي شىخى بورھان تا دەس بگەم  
 بە رايەلە كردن و ئالى باباگوتن\* . جا پاش ماوۋىەك كەواى ئاودامىن لە بەر بگەم و  
 سيواك لەلاسەر بچەقىنم و شالى گەرگەرى لەسەر بىستەم و جىگاي مەلاجامى  
 چۆرى بگرەوۋە و ھەجاغى بنەمالە كەمان كوئىر نە كەمەوۋە .

چوارسال لەخانەقا خويندىم يا باش ئەوۋىە بلىم نەم خويندى . بەلام تۆلەى  
 كۆيلەتى ساوايەتيم ئەستاندەوۋە . لەگەل گەلى خالۆزاكانم كە ھەك بەرانى  
 سولتان مەحموود بەرەللا و تەرخان بوون و لەھىچ جىگايەك دەنگ نەدەدران و  
 كەس بەرپەرچى نەدەدانەوۋە ، گەلىكم بەدەفەرى و بزۆزى و دەس بزىوى كرد .  
 نەوۋە شىخ ، ئەوئىش نەوۋە شىخى چل سال لەوۋى پىش ئەگەر كەس دەستى  
 ۋە بەر نەيەنى و بەرپەرچى نەداتەوۋە لەسەر ۋە بەندى بلووغدا چ دەمىنى نەيكا ؟  
 ئەوچوارسالە خۆشتىن سالە كانى ژيانى منن . زۆرخۆشمان پادە بوارد .  
 دەستەيەكى ۸-۹ كەسى ھەساوتەمەن بووين ، ھەموو خالۆزا و پوورزا بووين .  
 ھەرھەزارمان بىگانە لەگەل بوو كە لە خۆمان ھەلنەدە بوارد . ئەوئىش بۆخۆى  
 زۆر قسەخۆش و خوين شىرىن بوو و باوكىشى پياوئىكى زۆرماقوول و لە خانەقا  
 زۆر خۆشەويست بوو .

### شاعىرىكى فارس دەلى :

عمر دو بايست در اين روزگار  
 با دگرى تجربە بستن بكار

مرد خردمند هنر پيشه را  
 تاييكي تجربە آموختن

بۆ پياوى خاوەن ھونەر و زانا دوچار ژيان پتويستە تا لەيە كياندا تەجرەبە\*  
 ۋەسەر يەك بىنى و لەوى ترياندا تەجرەبە كەى لەكار بىنى .

دەستى شكاو و پانى وردم ، ئەوى ئىستاي دەزانم ئەگەر ئەودەم دەمزانى  
 كار لەجىگايەكى دىكە بوو و منىش شتىكى تر بووم . بەپراستى خانەقا  
 زانستگايەكى گەرە بوو و دەمتوانى زۆرشت فىر بىم .

خانەقاي ئەوسەردەمە زۆر ئاوەدان بوو . خەلك دەھات و دەروئى و كەس  
 ھەقى بەسەر كەسەوۋە نە بوو . فەرق و جياوازى زۆر كەم بوو . جارئىكى دىكەشم  
 گوتوۋە و دووپاتەى دەكەمەوۋە دەتگوت كەشتى نووحە . لەھەموو تۆو و تۆرە و  
 پەگەزئىكى لى بوو ، پەناى بىكەسان و لىقەوماوان و ئاواران بوو . پياوچاك ،



خۆپاریز ، دیندار ، موسلمان ، مەلا ، سەید ، زانا ، خۆیندەوار ، چەتە ، دز ،  
پیاو کوژ ، نەزان ، شیت ، بیکارە ، پەك کەوتە ، کویر ، شەل تەنانەت بێ دینیش  
لە بن میچیکدا کو ببوونەوه و پیکەوه دەژیان و هەموو یەكجیرە نانیان وەردەگرت .

ئەفغانی ، فارس ، تورك ، ئازەری و تەنانەت هیندیشی لی بوون . کوردی  
هەموو ناوچەکانی کوردستانی لی هەبوون . کە بەشیوەی جۆر بەجۆر قسەیان  
دەکرد و هیوا هەبوون بەزەحمەت\* تیک دەگەشتن . پیاوی گەرە و زانا  
بە ناوبانگەکانی ئەوسەر دەمی موکریان وەك مامۆستا فەوزی ، سەیفی قازی ،  
پیشەوا قازی موحەمەد ، حاساجی مەلا موحەمەدی شەرەفکەندی ، عەلیخان  
ئەمیری بەتایبەتی ئاغا خۆیندەوار و زاناکانی فەیزوللابەگی هات و چۆی خانەقایان  
دەکرد و بەمانگ و دوومانگ لەویندەری\* دەمانەوه . مەلای گەرە گەرە  
لی بوون و دەرسیان دەگوتەوه . پربوو لە سوختە و موستەعیدی باش . کەسێك  
و یستبای بخوینی و شت فیر بێ جیکای خۆیندن و شت فیر بوون بوو . بەلام  
من لەکیسم چوو و پەفاقەتی خالۆزاکانم و فیز و هەوای ئەو شێخی نەهیتشت  
لەو هەلە کەلکی پتویست وەرگرم . بێجگە لەوه لەماوی ئەو چوارسالەدا دوو جار  
خراب نەخۆش کەوتم و لەخۆیندن بووم . جارێك کەوتوویم گرت و لەمردن  
گەرەمانەوه . تەنانەت دەیانگوت ئاومان بوو گەرم کردوی و کفنمان بوو بریوی .  
جارێکی تر کوانتیک گەرەم لەلام هات و شەش مانگ لەبەری کەوتم و پاشان  
عەمەلیان کرد و ماوێهەکی دوورودریژ بناوبویر\* بووم . ئەوکوانە بە جارێك  
هیزو برستی لی بریم و هەرگیز وەك خۆم لی نەهاتەوه . من بە مندالی قەلەو و  
پتەو و بەهیز و هەرەكەت بووم . کەم مندالی هاوتەمەنی خۆم بە زۆرەوانی  
دەرۆستم دەهاتن . بەلام کە ئەوکوانەم لی هات ئیتر هیز و توانام لە کەمایەسی\*  
دا .

ئەودەمی لە سابلاخ دەم خۆیند هەزارم دەناسی ، هات و چۆی دوکانی بابی  
هەزارم دەکرد . مەلایەکی پیری زۆر قسەخۆش بوو . کە چوومە خانەقا یەکترمان  
گرتەوه و بووینە دۆست . جاروبار خۆمان لە گالتەوگەپ دەدزیهوه و شیعرمان  
دەخۆیندەوه . هەمووشوینەوارەکانی سەعدی و حافز و مەولەوی و کەلیم و  
سایب و شاعیرە بەرزەکانی فارسمان پیکەوه دەخۆیندەوه و هەر تی گیراوی یەکی  
هەشمان با پەهاکردنی هاسان بوو . خانەقا ئەدیبی زۆرگەرەوی لی بوون ،  
لیمان دەپرسیهوه . مەلا قادرێکی پیری لەرزی دەنگ نووساوی لی بوو ،  
هەر بە حال ما بوو . ئەگەر بلیم ئەومەلایە ئاساری سەعدی لەخودی سەعدی  
باشتر دەزانن پیم وایە موبالغەم نەکردوه . کەیفی بەوه دەهات شیعرێکی  
سەعدی لی پرسیهوه ، جا بەودەنگە نووساوی و لەرزە سەعاتیک بۆت  
شی بکاتەوه . خۆ شێخ موحەمەدی خالم چ ئەدیبیک بوو من ناتوانم تاریفی بکەم .  
ئەودەمی شەرەشەقی ژیان وای لی نەکردبووم ناوی خۆشم لەبیر بچیتەوه . هەر  
شیعریکم خۆیندباوه دەست بەجێ دەهاتە بەرم . هەزاران شیعی فارسیم لەبەر



بوو . شیعری کوردیشمان هه رچی وه گیر که وتبا له گهل هه ژار ده مان نووسیه وه  
و له بهرمان ده کرد .

له ناخری دا سن و هه ژار به ته واوی له تا قمی کورپه شیخه کان جوی بووینه وه  
و شه ورژ خه ریکی شیعر خویندنه وه بووین . چه ندچیرۆکی گه وره و چووکی  
وهک ته سکه نده رنامه و ته میر ته رسلان و شیرۆیه و حوسینی کوردمان پهیدا  
کردن و خویندماننه وه . شهوی سئ شه مو و جومعهی وا هه بوو هه موو  
فهقی یه کانی خانه قا ده که رتنه لایهک و من و هه ژاریش له لایهک و شیعرین مان  
ده کرد . بر وا بکه ن بۆرمان ده دان .

ته وه موو شیعر خویندنه وه و ره فاقه تی هه ژار و ههات و جوی مه جنیسی  
ئوده بای خانه قا زه رقی ته ده بی له من دا به وجود هینا و ته نانهت شیعری  
فارسیشم ده گوت . به لام ته نیا له پروم هه له ههات بۆ هه ژاریان بخوینمه وه .  
ته و خودا گرتوه ش\* له باتی ته وهی بۆم چاک بکا و هانم بدا گالتهی پی ده کردم .  
له بیرمه جار یکی شیعری شاعیر یکی فارسم دزی بوو و له ناو شیعری خۆم ناخنی  
بوو ، بۆم خویندنه وه . گوتی وه لالا ته وانی خۆت زۆر خراپن ، به لام هینه که ی  
ئیب نوپه مین زۆر باشه . زۆر به خۆم دا شکامه وه و ده سنتم له و کاره نارپه وایه  
هه لگرت . خه ریک بووم شتییک به شتییک بکه م که بابم تی گه یشیت ته و ماوه  
عومره م به زایه چوو و له خانه قا نه م خویندنه وه ، رای گوینتم بۆ کولیجه . ته ویش  
ملکی خالم بوو و ماد ژستنا فهوزی له وی مه لایه تی ده کرد .

ده بی بلیم من ده سکردی فهوزیم . ته و هه لی وه شاندمه وه و تیکی هه لشیلام  
و سه ره له نوی دروستی کردمه وه . ته و ده رکی زانین و فیروونی بۆ کردمه وه .  
له ی یگای ژیا نی پی نیشان دام . بی گومان ته گه ره چه و بامه خزمهت فهوزی و  
له کن ته و ما مو ستایه م نه خویندبا ری بازی ژیا نم ته و ری بازه نه ده بوو که گرتم و  
پی دا پۆیشتم و ئیستاش به رم نه دا وه .

ته و تی گه یاندم من پۆله ی کوردم و کوردیش نه ته وه یه کی بی به ش و  
چاره پره ش و زۆر لیکرا وه و ده بی پۆله کانی له پیناوی رزگار کردنی دا فیدا گاری  
بکه ن و له خۆ بوردویی نیشان بدن . ته و فیری کردم زهوقی ته ده بیم چون  
تیه تیفه\* بده م و مشت و مالی بکه م . ته و فیری کردم چون بنووسم و چون شیعر  
بلیم . ته و فیری کردم و لاته که م خۆش بوئ و پی هه ل بلیم . ته و حالی کردم  
کوردی زمانیکی ره وان و به ربلا و ده و له مه نده و ده کری ته ده بیکی گه وره و  
دنیا په سندی هه بی .

ته و حاجی قادری کۆبی ، نالی ، کوردی ، سالیم ، مه وله وی ، حه ریق ،  
مه حوی ، ته ده ب ، و وه فایی پی ناساندم و شیعره کانی ته وانی بۆ شی کردمه وه .  
ته و فیری رۆژنامه خویندنه وه و رۆمان خویندنه وهی کردم . ته و دیوانی شاعیره  
شۆرشگیره کانی فارسی بۆ پهیدا کردم و هانی دام بیان خویندنه وه و شتیان لی فیر  
بم . به لام سویندی دام قهت به فارسی شیعر نه لیم و هه تا بۆم ده کری به کوردی  
بنووسم .



سال و نیویک له خزمهت ئەو خویندم . به یانان له گەل گزینگ دە کەوت ،  
دە چوومە مالی مامۆستا و زۆر روژی وا هەبوو ، تا بانگی نیو پۆی دەدا و  
مامۆستا هەلەستا بۆ نوێژ دەرسم دەخویند و هیچمان ماندوو نە دەبووین ؛  
کەم وابوو لە سەر کتیب دەرسم پێ بلی ، دوو گەوهەری نایابی لە دەریای قوول  
و بێ بنی زانستی خۆی دەردێنان و لە کۆشی منی هەژاری چاوە دەستی دەکردن .  
بە راستی مامۆستا و شاگرد نەبووین پیر و مورید بووین . من تارادە ی پەرستن  
ئەوم خۆش دەویست و ئەویش منی بە کۆپی خۆی دەزانی . ئەگەر پۆژیک  
نەم دیبا ئارەزووم دەکرد . جومعه و سێ شەممۆمان نەبوو . ئەو لە پێ گە یاندنم دا  
بە پەله بوو ، منیش تامی تی گە یشتنم کردبوو و قەت لە خویندن و خویندەوه و  
گۆی پراگرتن لە مامۆستا وەرەز نە دەبووم .

پاش نیو پۆیانیش لە باتی مامۆستا دەرسم بە کچ و کۆرە گچکە کانی خاتم  
دەگوت . ئەویش دوو قازانجی هەبوو . هەم زانیاری خۆم بەرەو ژوور دەچوو و  
هەم زەحمەتی مامۆستام \* کەم دە کردەوه .

فەوزی بە پروای من یەکیکە لە گەورە پیاوانی میژووی کوردستان ، کە  
داخە کەم شوینە واره کانی فەوتان و خۆشی لە بیر چۆتەوه . ئەولاوه کوردانە ی  
لە سەردەمی پاتشایەتی رەزاخانە ی پەهلەوی دا کە بە تەقلیدی ئاتاتورک خەریک  
بوو گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دا بتوینیتەوه و یەکیک لەوسێ کوچکە ئاورە  
بوو کە پەیمانی سەعدآبادی پێک هێنا بوو ، ئازایانە کوردایەتیان دە کرد ، یا  
راستەوخۆ شاگردی فەوزی بوون یا شاگردی شاگردە کانی ئەو . بە تاییبەتی  
پێشەوا قازی موحمەدی شەهید شانازی بەوهوه دە کرد کە شاگردی فەوزی  
بووه .

مەلا ئەحمەدی فەوزی یا مەلای سولیمانی کئی بوو ؟ چکارە بوو ؟ بۆ پەریوە ی  
مەلبەندی ئیمە بوو ؟ نازانم . من ئەودەمی ئەوندەم مەبەست نەبوو ئەوانە  
بزانم . لە پرووشم هەلە دەهات لێ پیرسم ، بۆخۆشی هیچ باسی خۆی بۆ  
نە کردووم . ئەوندە دەزانم دە یانگوت خەلکی شاری سولیمانی یە و لە کوردستانی  
عیراقەوه لە گەل شیخەلیسلامی گەرەدا کە لە پیش بابم دا شیخەلیسلامی موکریان  
بووه و هەر لە بنەمالە ی مەلاجامی بووه ، هاتۆتە موکریان . پاش مردنی  
شیخەلیسلام ژنە کە ی ئەوی مارە کردبووه و کچیکی لێ هەبوو کە بە  
جوانە مەرگی مرد . ژنیکی دیکە شی هینا و کچیکی تریشی \* لەوی بوو . وابزانم  
ماوه و میردی کردوه . بۆخۆی لە سالی ۱۹۴۳-۱۹۲۲ دا لە گوندی حاجی کەند  
مرد و لە خانەقای شیخی بورهان نیژراوه . کتیب و نووسین کانی وه گیر زاواکە ی  
کەوتن کە هیوادارم نە فەوتابن . وهک بیستووومە پاش مردنی ۱۴۰ تەمەن دراو و  
دوو ماینی میرات لێ بەجی ماوه .



فهوژی زانایه کی گهوره ، نه دبیته کی گه وینه ، کوردیکی پاک و بی پاک  
 بوو . به لام شاعریکی باش نه بوو . بیریکی تیز و وردی هه بوو ، نه ما ته به که ی  
 نه ونده ره وان نه بوو بتوانی بیخاته ناو چوارچیوهی شیعیری عهروزیه وه .  
 نه وده میش شیعیری سپی\* نه ببوو باو . جاروبار شیعیری خوی بو دهنویندمه وه .  
 به لام هیچ به دلم نه بوون . جاریکی قه سیده یه کی دریزی فارسی بو خویندمه وه  
 و نه شی گوت هی خومه . به لام من زانیم شیعیری خویه تی . بیده نگ بووم تا ته و او  
 بوو ، گوتی پیت چون بوو ؟ گوتم باش نه بوو . وادیار بوو خوشی زوری خوش  
 نه وده ویست پی که نی و گوتی : هی خومه . به لام بو که س وه کتو پروبروای خوی  
 ده رنابری و بو هه رکه سم خویندوته وه گوتوو یانه زور باشه ؟ گوتم قوربان  
 له سایه ی تووه من وام لی هاتوووه شیعیری باش و خراب لیك بکه مه وه . نه و جار  
 قاقا پی که نی و گوتی دیاره نه که هه ر باش نین ، به لکه خراپیشن و کاغه زه که ی  
 وردورد کرد .

درو نه بی له خویم نه بیستوووه ، به لام بیستوووه زور دوستی عاریف  
 سایب بووه . نه و ششم بیستوووه چه ندجار مه محمود جهوده ت هاتوته موکریان و  
 له مالی نه ودا خوی شاردوته وه و له گه ل خه لک ته ماسی سیاسی گرتوه ، ته نانه ت  
 بیستوووه کومه له ی ژینه وه شیان دروست کردوه . به لام هه رگوتیه و زور  
 جیگای متمانه نیه . ماموستا غه زه لیک حافزی ته خمیس کردبوو که له ناو  
 شیعه کانی دا په سندم کردبوو . نه و ششم به ندیک له و ته خمیسسه یه که به پروای  
 من وه ستایانه یه .

**گهی شوی ز امیران پادشه محسوب**  
**گهی وزیر و بدرگاه پادشه محبوب**  
**گهی شوی بسر دار ناگهان مصلوب**  
**« بچشم عقل دراین رهگذار پر آشوب »**  
**« جهان و کار جهان بی ثبات و بی محل است »**

بیجگه له فهوژی من له کولیجه ماموستایه کی دیکه ششم هه بوو که زوری  
 لی فیر بووم . سهید عه ولای سهیدمینه پیاویکی یه کجار دزیو و ناشیرین و  
 زور ناقولاو و ناله بار و زور شیرینو و ئالوز بوو . نه خوینده وار بوو ، به لام  
 زور زانا و تی گه یشتوو بوو . په نگه بلین نه خوینده وار و زانا وه ک کوله و  
 شاخداره و چون شتی وا ده بی ؟ به لی نه و پیاوه نه یخویندبوو ، ته نانه ت  
 هه رفیکیشی نه ده ناسی . به لام له نه ده بی فارسی و کوردی دا ده ستیکی بالای  
 هه بوو . هه رچی جاریکی گوی لی بووبا ده هاته به ری و قه تی له بیر نه ده چوووه .  
 به شی زوری شانامه ی فیردهوسی ، خه مسه ی نیزامی ، مه سنه وی ، غه زه لیاتی  
 سه عدی و به تایبه تی سه رتاسه ری دیوانی حافزی له بهر بوو . خو باسی  
 شیعیری شاعیره کانی کورد هه ر ناکم . کام شیعیری هه ره گرانت



لئى پرسىباوه وردتيرين مەعنەى لئى دەداوه . لەبىرمە جارىك . كۆنەمەلايەك  
ئەوشىئەرە فارسىيە لئى پرسىيەوه

### آنچه بر من ميروى گر بر شتر رفتى ز غم مىزدندى كافران در جنتالماوا قدم

من ئىستاش و ئەودەمىش ئەوجۆرە شىئەرانەم بىخۆش نەبوون و نىن ،  
نەمزانى و مەلا گالتەى پىي كردم . لە خالەولام پرسىيەوه گوتى هەى لەمنت  
نەكەوى ، ئەوه ئىشارە بەو ئايەتەيە كافر هەنگىن دەچنە بەهەشت كە وشتر  
لەكونى دەرزىيەوه بچى . يانى ئەوى لەشاعىر قەوماوه ئەگەر لە وشتر  
قەومايا وا بارىك دەبوو لە كونى دەرزىيەوه دەچوو و كافرىش بە بەهەشت  
وەردەبوون .

بۆخۆشى شىئەرى دەگوت و بەخویندەوارىك دەينووسىيەوه .  
شىئەرەكانى وەك شىئەرى شاعىرەكانى پىيشووومان پىر بوون لە وردەكارى  
شاعىرانە و وشەى بىگانە . بەلام لەگۆرانى گوتن دا بەندى واى دەگوتن  
سەربەسەر گەوهەريان دىنا . وشەى ساكارى كوردى و قافىيەى جوان و ماناى  
وردىان هەبوو . ئەودوو شىئەرەى ئەوم لەبىر ماون :

### جەفا و وەفا ، راستى و درۆ بوونە كردهوى ئەمن و ئەتۆ

جەفا پىشەى تۆ وەفا پىشەى من  
ئەمن رەپوپاست ئەتۆ درۆزن

سەلت و رەبەن بوو ، لە دىوەخانى خالم دەژيا . بەتەواوى مەعنەى  
كەلىمە هونەرمەند بوو . گوتى نەدەدا سەرو بەرگ و دەم و چاوى ، زۆر  
بەرزەفر بوو ، چاوى لە بەرات و خەلات و شاباش و ديارى نەبوو . دەنگى  
خۆش بوو ، بۆخۆى و بۆ دلى خۆى گۆرانى دەگوت . بۆخۆى وازى لئى نەبا ،  
شاش لەبەرى پاراباوه مەقى لئى نەدەهات . چاك لەگەل من رىك كەوتبوو .  
شەوانە پىكەوه لە دىوەخان دەماينەوه . من كىتېم بۆ دەخویندەوه و ئەو بەيتى  
بۆ دەگوتم . من لەوبەيتانەوه فىرى وشەى رەسەنى كوردى بووم . ئەگەر  
مامۆستا فەوزى شاعىرە بەرزەكانى كوردى پىي ناساندم و ئەدەبى فارسى فىر كردم ،  
سەيدەولاش فولكلۆرى ئەدەبى كۆنى نەتەوه كەمى پىي ناساندم و فىرى وشەى  
رەسەنى كوردى كردم . هاونشىنى سەيدەولا تەئسىرىكى قوولى لەژيانى ئەدەبى  
من دا هەبوو و ئىستاش هەيەتى . ئەوپىاوه نەخویندەواره يەكئىكە لەمامۆستا  
هەرەگەرە و بەنرخەكانى من .

با ئەو شەبلىم من لە كولىجە بۆ يەكەم جار و ئاخىر جار ئاشق بووم ،  
عىشقىكى پرسۆزوكول و ئەفلاتوونى ، عىشقىكى پاك و خاوين و ئاسمانى ،







مه گوی نهولاوانه بوو که ههواي نيشتمانپهروهري يان کهوتبوه سهه . زه بيحی و رهسولي ميکاييلي قزلجي و نانهوازاده و ئيلاهي و سهيدي و زور که سي ترم لهوي ناسين . ههزاريش هه رچه ندجاري هاتبا شاري به مالي ئيمه دا ده هات .  
 نه وره فيقانه کورپي نه ده بي پچوو کي کورد يان پيک دينا و به نه هيني شيعري کورد يان ده خوئينده وه . ده يان نارده کوردستاني عيراق و هه رچي کتبي لهوي چاپ کرابان بويان ده هات و ده يان دا به منيش . قهت نه م پرسی کي بوتان ده نيري و کي ده يان هيني ؟ من کاله کخور بسووم نه بيستان کون . چه ند شاعيريش هه بوون شيعري خويان به نه هيني بلاو ده کرده وه . به تايينه تي شيعره کاني سه يفي قازي و . . . . . تا گريان ده کرده وه .

سالي ۱۳۲۰-۱۹۴۱ من لاويکي پي گه يشتوو بووم . له کاروباري کشتوکال و نازه لداري کارامه بووم و له نه ده بياتي فارسي و کورديش دا شاره زايي ته واوم پهيدا کردبوو . بوخوشم شيعرم داده نا . ديوانتيکي گوره م دروست کردبوو . بابم نه گه رچي بوخوشي نه هل زهوق بوو و شيعري زور پي خوش بوو ، زوري پي ناخوش بوو من بيه شاعير . له کن نه و بپراي بپراي باسي شاعيري خوم نه ده کرد . ده فته ري شيعره کانم وه ک پيچوه پشيله له بابم ده شارده وه .

روژيک خه ريکي شيعر نووسينه وه بووم . کارتيکم هاته پيش وه ده رکه وتم و ده فته ره که م له گورپي به جي هيشت . ترسي وه م نه بوو بابم له وه خته دا پيته ديوه خان . زورم پي نه چوو که هاتمه وه ده فته ره سوور ديار نه بوو . پرسيارم کرد گوتيان بابت ده ستي دايه و بردي ، له پشتين به ره ژيرم مرد . پيم وانه بوو به هاساني نه جاتم ده بي . زانيم خرايم لي قه و ماوه . شيعره کانم پوخته نه بوون ، لاساي شاعيره کونه کانم کردبووه . هه موو جو ره شيعريکم دانا بوو . ته نانه ت له فرهاويشتن دا لاساي شينخ په زا و ئيره ج ميرزاي فارسيشم کردبووه . بويه هه قم بوو بترسم . گالته نه بوو ، من هه م شاعير بووم و هه م ئيعترافم به گونه کردبوو ، با به خه ياليش بي . منيش وه ک شينخ په زا بوختانم به خوم کردبوو و بابم شتي واي پي قبول نه ده کرا ، به لام وا ديار بسوو نه ي خوئيندبوو نه وه .  
 چوو مه وه ژووري و گوتم نه گه ر کاره که گه ند بوو دايکم ده که مه تکاکار . پرسيم گوتم کوا بابم ؟ گوتيان به توور په بي چوه متبه خ . خوم وه په نا دا ، به بوله بول هاته ده ر و له بهر خويه وه ده يگوت : خويپري کارم بو فتر بووه . شاعيري شاعيري ! ده يهوي له برسان بمرئ . خوم به متبه خ دا کرد ، ته ماشام کرد ده فته ره سوور له سهه ر کلي ته ندوور بوته قه قنه س .

نه وه ده مي زورم په روش بوو . به لام پاشان گوتم ده ستي خوش بي . چونکه بي گومان ئيستا مابان\* بوخوم ده م سوتاندين . راسته هه موو مه وزوون بوون و قافيه يان هه بوو . به لام لاسا کردنه وه ي ته واو بوون و هه ستي شاعيرانه ي خوميان که م تي دا بوو . پاشانيش زوري وام فرئ داون .



بئجگه له کارو کاسبی رۆژانه و موتالا و خویندنه وهی شهوانه له دئی  
سه رگه رمی دیکه شم بوون ، سواری و تهقله و پمبازی و پراوه کهو و پراوه تاژی  
و پراوه تغهنگ .

بابم نه سپی زۆر په سهن و باشی هه بوون که زۆری خویش ده ویستن و باشی  
ئاگا لی بوون . من و کاکم هه میشه نه سب و ماینی تایبه تی خویمان هه بوو .  
هیچمان هه قمان نه بوو سواری نه سپی نه وی تر بین ، دیاره کاکم سه ریشک بوو  
و نه سپی باشتری بوخوی هه لده بژارد . به لام له دوایی دا هه میشه نه سپی من  
باشتر دهرده چوون . چونکه له وی هیدی تر بووم و که مترم ماندوو ده کردن و  
له وی به مشوورتر بووم و چاکترم ئاگا لی ده بوون و باشترم به خیتو ده کردن .  
زۆر جاریش گرنه ی تی ده هالاندم و نه سپه که ی لی ده ستاندمه وه و یه کی دیکه ی  
ده دامی . به لام بابم بۆی تی هه لده هینامه وه و نه سب و ماینه کانی تری ده دا به من  
سواریان بم و ته علیمیان بدم . سواریکی باش بووم و ولاغم چاک ده عاملاندن .  
به لام قهت پراو که ری چاک نه بووم . نه ته مال و دیار دیم باش ده دیته وه ، نه  
شوینم چاک ده گیترا ، نه داوم به په له بو ده چه قا ، نه تغهنگم باش ده نگاوت .  
دیاره به تا پر کهم وابوو له هه ردی ببویرم . به لام نه مده که یانده نه و تغهنگ چیانهی  
له هه وان هه یان ده بوارد .

پۆژانی جیژن و بووک هینان و خه نه به ندان و کچ به میترددان داوهت و  
په شبه له کمان ده گرت . هه موو جار ی پیاویکی ماقوول و پردین سپی مان ده نارده  
کن بابم و ئیجازه مان لی وه رده گرت . هه موو جار ی موخاله فه تی ده کرد . به لام  
هیندی له بهر ده پاراینه وه ده هاته په دایه و به وشه رته ی له نه دیوی دیوه خانی ئیمه  
داوهت بگری ئیزنی ده داین . به راستی خویش بوو ، کچو کور و ژن و پیاوی  
گونده که مان هه لده په رین . من نه وره سمه له په شبه له کی لادی دا زۆر پی جوان  
بوو که پیاو مه کهر ژن بوخوی بانگی کردبا ، ده نا هه قی نه بوو بچیته ده سستی  
دۆیان . پیاو ده بوو هه میشه له پیشه وه پرا بچیته نیو که ری داوهت ، ده نا عه یب  
بوو . به لام دۆ ده بوو له پاشه وه پرا بیته ناو داوهت و هه لیزاردن به خوی بوو .  
نه وره سمه ده که ریته وه سه ر نه وزه مانه ی که ژن له کورده واری دا ئازادی پتر  
بووه .

بۆ شه وداوهت ئیجازه مان له کهس وه رنه ده گرت . شه وی مانگه شه وی  
هاوین له خه وشه ی مه ری کچ و کوری ئاوه دانی تیکه ل ده بوون و داوه تیان  
ده گرت و هه میشه له دووی منیشیان ده نارده . زستانان له ئاخه ل و هولاندا  
شه وداوهت مان ده گرتن . جار جاره سو فی شه یتان و شو فار خه به ری  
نه وشه وداوهتانه یان به بابم راده که یانده ، نه ویش له پیش دا جنیوی به من و دوايه  
به چه ند کورپه جحیله ی دی ده دا و که میکی هه ره شه لی ده کردین و ده براوه . به لام  
به قسه ی شه یتان و شو فار ده ستمان له شه وداوهت هه لنده ده گرت و جنیوی  
که ورا نیش به قه ولی کورپه جحیله کان خه لات بوو .



زستانان به شهو چۆرايین و کاله مستین و قهلهی بیده نیک و کوسه بازی و تهرکی بن به ریان له مزگهوت ده کرد و به پوژ جگین و ماتین و میشین و هیلکه شکین و شیروخه تیان ده کرد . من تا کتیم وه گیر کهوتبایه له دیوه خانی خۆمان وه ده ر نه ده که وتم و نه ده چوومه سهیری نه وانه . به لام سه ره به هاران هه موو پوژی ده چوومه توپین .

له مانگی خه رمانانی ۱۳۲۰-۱۹۴۱ رۆژینکی چووبوومه سه ره خه رمانان . کر تیکاره کانمان خه ریکی مالووسک زرینگاند نه وه و باله کهو بوون و منیش له کنیان دانیشتبووم و نه سه په کهم وه سه ره کوپزر کردبوو . نه وده می فرۆکه و ماشین زۆر کهم بوون و خه لک پیتی سه یر بوون . له پیر دوو فرۆکه ی ره شی زه لام په یدا بوون . ئیمه تاویستا فرۆکه ی نه وه نده زلمان به ئاسمانه وه نه دی بوو . هه موو ده ستیان له کار هه لگه رت و ته ماشای فرۆکه کانیان ده کرد . دیمان فرۆکه کان نیزیک بوونه وه و نه وی بوون و کاغه زیان به ردانه وه . هه موویان رایان کرد بزائن چی به ؟ ژنیک له پیش هه مووان دا که پاره و کاغه زینکی دامی و گوتی ها به قوربانت ده بم بیخوینه وه بزانه چیه و چی تیدا نووسراوه ؟

بروا بکه ن وه ختا بوو له خوشیان بال بگرم . نه و کاغه زه به یاننامیک بوو که به زمانی کوردی نووسرا بوو . چون نه وه خه ونه ، یاراستی به ؟ ده وله تیکي که و ره ی وه که یه کیتی سوویتی به زمانی کوردی به یاننامه بلاو بکاته وه ؟ بۆمن هه روا کهم نه بوو .

بۆ من که شیت و شه یدای زمانی کوردی بووم نه و په ره کاغه زه به س بوو که له خوشیان شا که شکم بکا . نه وده می وا وردم لیک نه دا بووه ، به لام له واقعیدا له باری سیاسی به وه نه و کاره ی ده وله تی شووپه وی . نه و په ری ئازادیخوازی تی دا بوو و نیشانه ی نه وه بوو که ته وده وله ته ئیعتراف به بوونی گهلانی چۆر به چۆری ئیران ده کا .

نه و به یاننامه بۆنی شه ری لیده هات . دیار بوو له شکری سوور هاتبوو ده ئیرانه وه . هه رچه ند له به یاننامه که دا دلخۆشی خه لکیان دا بووه و هه ره شه و شتی وای تیدا نه بوو ، به لام ئیمه زۆر له رووسان ده ترساین . پیره کان نه قلی به دفه ری و بی ره حمی و ده ست وه شینی له شکری ته زاریان له شه ری یه کهم دا بۆ گپه را بووینه وه . له سه رتاسه ری رۆژگاری حکومه تی په هله وی دا پوژنامه کانی ئیران هه ر شتی خه رایان له ده ری شووپه وی نووسی بوو . بالشویک له وسه رده مه دا له ئیران گه و ره ترین جنیو بوو . خو به تایبه تی پاش نه وه ی شه ر له نیوان ئالمانی نازی و یه کیتی سوویتی دا هه لگه رسا ، چاپه مه نی ئیران هه موو نووسینه کانیان به سوودی ئالمان و به زیانی شووپه وی بوو . ماوه یه که بوو شماره وانی مه هاباد رادیویه کی هینا بوو و به رنامه کانی « بیرلانی » به زمانی فارسی بلاو ده کرده وه ، که سه رتا پا جنیو په کومونیزم و بالشویزم بوو .



بەلّام ئەوانە ھېچى بۇ من لەووەختەدا گرنىك نەبوون . گرنىك ئەووە بوو  
 كورد مىللەتتە دەولەتان دەيناسنو بەياننامە بەزمانى ئەو بلّاو دەكەئەووە .  
 نازانم چۆن خۆم گەياندە ئەسپەكەم و سوار بووم و پىم پىتووە نا و  
 لەسەر جەلەوان چوومەووە مال ، بەياننامە كەم بىكۆ بابم خویندەووە . بەلّام ئەو  
 بەپىچەوانەى من پەنگى بزرگا ، شلەژا و بەكاووخۆ گوتى : پۆلە قەوما ،  
 واديارە پرووس ھاتوونە دەئىرانەووە . شەپروكىشە پەيدا دەبى ، ولات دەشىووى .  
 كوپى خۆم تۆ نەت ديونو نايان ناسى . زۆرخراپىن ، زۆر پياو كۆز و بى بەزەبى و  
 دەست پەشەن . من كوشتارى سابلاخم بەچارى خۆم ديووە و لەبىرە چۆن خەلكى  
 بى دەرەتان و لى قەوماويان بەشيران شەقو پەق دەكرد . دەبى زوو خۆمان خەپ  
 كەينەووە و خۆ بگەيەننە قايمە . خودا بمان پارىزى . رۆژى پىساوانە ، بى  
 ئەورۆژە بوو دەمگوت فىرى سوارى و تەنگ ھاويشتن بن . بوى مات بوو و  
 دووسى جار لەبەر خۆيەووە گوتى : « ھەرزى و بزى چىايە مەزى »

بابم ھەقى بوو نىگەران بى . چونكە ئەو لەشكرى تەزارى ديوو . ئەو  
 كوشتارى بى پەحمانەى زەنەرالە كۆنە پەرسەكانى پرووسى لە كوردستاندا  
 ديوو . ئەو وەكوو زوربەى ئىرانىەكان ئاگاي لە ئالوگى پاش شۆرشى  
 ئوكتۆبر لە يەكيتى سىوويىتىدا نەبوو . نەيدەزانى لەشكرى سوور چۆن  
 عاملاو ؟

بۇ ئىوارى چەند پياوى ماقولى مەھاباد پەيدا بوون . ئەوانىش دۆست و  
 ھاوتەمەنى بابم بوون . شەپرى يەكەمىيان وەبىر دەھات . زۆر لەبابم پتر نىگەران  
 بوون . يەكيان گىرايەووە و گوتى تۆكەس لەبەنەمالەى ئىمە بەپۆژىك بەدەستى  
 سالداتى پرووس كۆزراون .

ئەوقسانە منىشى بىرەك نىگەران كەردبوو . بەلّام لەخۆشى بەياننامەكە ھەر  
 شايم لەدەدا دەگەرا .

خەرىكى خزمەتى ميوانەكان بووم . بەلّام ھەردەمە نادەمىك بەياننامەكەم  
 دەردىنا و دەمخویندەووە و سەرلەنووى لەتەنگەى گىرقانم دەناووە .  
 شەو كاكەم و پياو كائمان چوون و ژنومندالى ئەوميوانسانە و خزمەكانى  
 خۆمانيان لەشار ھىنا دەر .

بەيانى دوو فرۆكە ھاتن و چەند نارنجۆكى پچووكيان بەشار دادا ،  
 ئەرتەشى شاھەنشاهى ، ئەوئەرتەشەى لەكوشتنى مىللەتى ئىراندا لاساى  
 داگىر كەرانى مەغول و نازى دەكردەووە ، تاوتىكى بەربەرەكانى نەكرد و پىش  
 ئەوھى لەشكرى سوور بگاتە مەھاباد چەكى فرى دا و وەك تۆوى ھەرزى بلّاو  
 بوو . ھەزار لەوبارەووە ھەرنەو دەم چەند جوانى گوت :

« بەبلّاو بوونى دووبەر ئاگامى »  
 « بوو بلّاو ئەرتەشى شەھەنشاهى »



تغهنگى بر ئۆيان دەدا بە نائىك . ئەويش ئەوى ئازايان ، دەنا ئەوى ترسەنۆك بەرتىلى دەدا تغهنگەكەى لىۋەرگرن .

بەشى زۆرى خەلكى مەھاباد پروويان لەگوندەكەى ئىمە كرد . بابم پىشوازيكى باشى لىۋى كردن و ھەرچى ھەمان بوو لە ئىختىيارى نان . غەمبارى گەنمى كوردەو و ئاشەكانى گوندەكەمانى دا بەخەلك و ھەركەس ھەرچەندى نارد و يستبا دەياندايە .

ھەموو پوۋژى جاپريان دەكىشا ھەركەس ھەرچى پىويستە بى لە پروودامان و شەرم كردن داوا بكا . خەلكى مەھاباد ئەوپياووتىھى بابمیان لەبىر نەچوو و تا ما زۆريان ئىحترام گرت .

چواريپىنج پوۋژ كەس بەسەر كەسەو نەبوو . لەپىشدا لەشكرى ئىنگىلىس گەيشتە سابلاخ و دەستىكتيان رەسەربارخانە خست و چەكى قورسيان بىرد . دوايە لەشكرى سوور ھات . بەپىچەوانەى ئەوئى چاوەنۆرى دەكرا نە كەسيان كوشت ، نە كەسيان تالان كرد ، نە ئازاريان بەكەس گەياند . ئەوئى دەباش لەگەل خەلك جوولانەو كە كەس بە لەشكرى داگىزكەرى نەدەزانين . نەقلىكى خۆشم وەبىر ھاتەو : لە زەمانى پەھلەوئى دا كاپرايەكى دز و چەتە و پياوكوژ و خراب پەيدا بوو . بە تاقى تەنى كەلەگايى لەخەلك دەكرد . كەتە پىنج تىرىكى كۆنى نەدەگىرا . بەلام زانى بى چۆتە ھەرمالنىك خاوەن مالى كەى دەگرت . كاپرايەكى پىريان بەوتوانە گرتبوو كە شەويك « سۆغرە » يانى ئەوچەتە پياوخرا بە نانى لەمالى خواردبوو . دووسال بوو لەورمى گىرابوو . كە ھاتەو پىئوئى چووم و گوتم مامە چۆنت نەجات بوو ؟ گوئى چووزانم ، فرىشتىكى سوورى چاوشين ھات و دەركى لىۋى كوردەو و گوئى برۆ .

لەشكرى تاران لە موكرىان نەما . لەپىشدا غەشىرەتەكان تا رادەبەك ئالۆزيان كرد و يەكترىان كوشت . بەلام وردەوردە ولات ئارام بۆو و وەزەئىكى لەبار بۆ جوولانەوئى سىياسى پىك ھات .

ئىمە يانى ئەوپۆلە لاوئى لە زەمانى پەھلەويەو يەكترمان گرتبوو و دۆستانە پىكەو كارمان دەكرد . مەيدانمان بۆ ئاوەلا بۆو و چالاكى خۆمان پەرە پىدا . دەمان ناردە عىراق رۆژنامە و گووارى كوردىان بۆ دەھىناين و دەمانخويندەنەو . من شىئەرى خۆم و شىئەرى شاعىرەكانى ترم بەخەت بۆ لاوئەكان دەنووسىەو و بلاوم دەكردنەو . دلشادى رەسوولى لە عىراقەو ھاتبۆو . ئەو ئىملاى كوردى لەھى ئىمە باشتەر بوو و خەتىشى خۆشتەر بوو و زۆرىشى شىئەرى پىكەس و پىرەمىرد و ئەحمەد موختارى جاف و ھەمدى لەبەر بوون و بەخەت بلاوى دەكردنەو . گووارى گەلاوئىز رۆلىكى باشى يارى كرد و لاوئەكانمان فىرى كوردى خويندەنەو بوون . ھەلومەرج بۆ پىك ھاتنى حىزبىكى ناسيونالىستى كوردى لەمەھاباد پىك ھاتبوو .



پاش دامه زراندى خيزبى تودهى ئيران چاپمه ئيسه كانى نه و حيز بهش  
نالو كورپىكى فيكرى يان له ناو كومه لى كورده وارى دا پىك هيتا بوو . ته نانهت  
چه نده كسى كورد و نه رمه نى تن كوشان لكى نه و حيز به له مو كريان دابمه زرينن .  
به لام خه لك پيشوازى لى نه كردن . حيز بيكيش به ناوى حيزبى ئازادى به  
به رنامه به كى چه پيه وه سهرى هه لدا و نه زيا .

تا رۆزى ۲۵ى گه لاوتيزى ۱۳۲۱-۱۶ى ئابى ۱۹۴۲ىم كومه لى « ژ . ك »  
دامه زرا . نه وانى نه و كومه له يان دامه زرانده دۆستانى پيشوازى من بوون . من  
له وسه رو به ندى دا له تهرين بووم و له رۆزى دامه زرانى كومه له دا حوزورم نه بوو .  
كه هاتمه وه به هوى زه بيخى كه له ميژسال بوو دوست بووين به كومه له  
ناسيندرا . له مالى به كيك له دۆسته كانى خوم كه پاشان زانيم نه ندامى  
ژماره به كنى كومه له به و به راستى تيكوشه ريكى به جهرگ و ئازا و نه به ز و  
كولنه در بوو ، به قورئان و به تالاي كوردستان و به شهره قى خوم و  
به شمشير سوينديان دام كه به زمان و به هه لدم و به ئيشاره خه يانته به نه ته وهى  
كورد و نه ندامى كومه له نه گه م . ناوى نه هيتى حيزبىم « هيتن » بوو و ژماره ي  
نه ندامه تىم - ۵۵ - . من هه قه م نه بوو هيچ له وان بيرسم . به لام نه وان  
نه وه نده يان موئمانه به من بوو ، پيتم پلتن هه زاريش نه ندامى كومه له به و خوت  
له كن نه و مه شاره وه نه وهش به و راده كه به ين .

به وجوره من له زيانى كومه لا به تى و سياسى و نه ده بيم دا پيتم نايه قوناختكى

نوى .

نه ندامه تى كومه لى « ژ . ك » كورپانىكى سه يرى به سهر من دا هيتا .  
شه وورپوز له بىرى كومه له دا بووم كه نه ويش نامانجى رزگار كردنى نه ته وه كه م  
بوو . هه موو ئاوات و ئاره زوى تايبه تى خوم وه لا نا . ئيتر نه ته نيا ده ستم له  
شه وداوت و هه لپه رين و ريبازگرتن و له سه رسوانه وه ستان هه لگرت ، به لكوو  
وه كسوڤى تۆبه كار تووشى هه ركيژ و ژنيكى كورد ده هاتم سه رم داده خست و  
چاوم لى نه ده كرد . چونكه نه وه شم به خه يانته ده زانى . بو خاترى كومه له من  
ده ستم له ياريك هه لگرت كه به گه وره ترين مه حروميه تى ژيانى ده زانم و رابردنى  
زه مانيش له بىرى نه بردوومه وه و ناسورى له دلدا هه رماوه .

له وسالانه ي داوى دا دۆستىكم كه باش له شيعر به تايبه تى له سه بكى  
شاعىرى من ده گا ، گوتى : تو بو گوتووته : ناشقى چاوى كه ژال و گه ردنى  
پرخال نيم ، ؟

گوتم كا كه من قهت دروم له گه ل ئيحه ساسى ده روونى خوم نه كردوه .  
نه گه ر تو ده تزانى من نه وشيعه رم له چه له ومه رجيك دا گوتوه ، بروات ده كرد  
هه ستى ده روونى خوم ده ربريوه و به راستى له وكاته دا من له خه يالى چاوى كه ژال  
و گه ردنى پرخال دا نه بووم .  
« كومه له ، بيتجگه له وهى كومه له به كى سياسى بوو كومه له به كى كومه لا به تى و



ئەخلاقىش بوو . زۆربەى ئەندامانى كۆمەلە پرواىان بەسويىندە ھەببوو گە  
خواردبوويىان و دەستيان لەئىساكارى دزىو ھەلگرتبوو . دزى ، خراپە و  
نىوان ناخۆشى لەكزى دابوو و دەتوانم بلىتە ھىندىك جىگايان ھەرنەما .  
ھىندەى پىنەچوو كۆمەلە سەراندەرى كوردستانى ئىترانى تەنپەو و  
پەلى ھاويشت بۆ پارچەكانى ترى كوردستان . بەتايبەتى لەكوردستانى عىراقدا  
لكى كۆمەلە زۆر پەرى گرت و بەھىز بوو .

ئەندامانى كۆمەلە لەھەموو چىن و تويزەكانى كۆمەلى كوردەوارى پىك  
ھاتبوون و جياوازى بىروبروای سىياسى و فەلسەفىيان ھەبوو . ئەگەر چاوتىك  
بەئۆرگانى كۆمەلەدا بخشىنن ئەوراستىتەتان بۆ دەركەوتى ، كە من لىرەدا مەجالم  
نپە بۆتان شى بگەمەو . بەلام ھەموو لەسەر شتىك رىك كەوتبوون . ئەويش  
پزگارى كوردستان بوو . ئەندامى كۆمەلە خواوئى ھەربىروبروایەك با و لە  
ھەزچىن وتويزىك بايە بۆ فەرمانى لای سەروو نەك ئامادە بەلكە بەپراستى فېدايى  
بوو .

داھاتى كۆمەلە تەنياوتەنيا مانگانەى ئەندامان و فرۆشى چاپەمەنپەكان و  
داھاتى تىئاتر و نومايشەكانى بوو . كەچى زۆر بەباشى بەرتووە دەچوو . ھۆى  
ئەو بوو ھەموو كەس بەوپەرى دلخۆشىەو مانگانەى دەدا و چاپەمەنى كۆمەلەى  
بەچەند ھىندەى نرخى ديارى كراو دەكرى . من خۆم ديومە ژمارەى «نىشتمان» يان  
بە ۲۰۰ ئەوئەندەى نرخەكەى كرىو . نىشتمان قەت دانەپەكى نەدەماو . كۆمەلە  
لەپىشدا كىتیبىكى پچووكى شىئەرى بلاو كردهو بەناوى ديارى كۆمەلەى «ژەك»  
كە شىئەرى نىشتمانپەكانى حاجى قادر و مەلای كورەى كۆپە و ھەزار و شىخ  
ئەحمەدى حىسامى تىدا چاپ كرابوون و دەس بەجى تەواو بوو . دواپە گۆوارى  
نىشتمانى وەك ئۆرگانى كۆمەلە چاپ كرد .

پەكەم شىئەرى من لەژمارە دووى نىشتماندا بەناوى م . ش ھىمن بلاو  
كراپەو و ئىتر بوومە ئەندامى دەستەى نووسەرانى ئەوگۆوارە و لەھەموو  
ژمارەكانىدا شىئەرى و تارم بلاو كردهو .

زەبىجى سەرنووسەرى نىشتمان بوو و بەپراستى لە چاپ كوردنى  
ئەوگۆوارەدا زەحمەتى كىشا و وريايى نىشان دا . جگە لە زەبىجى و چەندكەسى  
باو پىتكراوى تر كەس دەستەى نووسەرانى نىشتمانى نەدەناسى و نەيدەزانى  
ئەوگۆوارە لەكۆى چاپ دەكرى .

ئەندامى كۆمەلە وەك ئەندامى حىزبىكى نەھىتى و بەدىسپلىنى توند  
ھەرنەوئەندەى دەزانى كە پىويست بوو بىزانى .

لەبىرمە نىشتمانم بۆ بابم دەخوئىندەو . بەتايبەتى شىئەرىكانى خۆم و  
دەيگوت كۆرە ئەوھىمنە كۆپە ؟ لەدلى خۆمدا پىدەكەنىم ، بەلام نەدەكرا بلىم  
ئەو كەسەپە كە تۆ دەفتەرى شىئەرىكانت لى لەتەندوورى بەكەمران\* ھاويشت .  
كۆمەلە گۆوارى ئاواتىشى چاپ كرد و من لەويشدا نووسىم .



ئىناتىرى « داىكى نىشتىمان » گەورە ترين تەبلىغاتى بۇ كۆمەلە كورد . ئەو  
تېناتىرە كە زۆرىش ساكار بوو و دەتوانم بلىتم لەبارى هونەرى و تەنانەت  
فېكرەو ناتهواوئىش بوو . سىچوار مانگ لە مەھاباد و شارەكانى تىرى موكرىان  
لەسەر شانۆ مایەو . كەم كەس هەبوو نەچووبى و هەر كەسش چووبا دەگىريا و  
هەستى كوردایەتى دەبزووت . لەدېھاتى زۆر دوورەدەستەو \* خەلك بۇ دىتنى  
ئەونومايشە دەھاتن . بىجگە لەتەبلىغاتى سىياسى لەبارى ماددىشەو داھاتىكى  
زۆرى هەبوو و كۆمەلەى دەولەمەند كورد .

كۆمەلە ھەر بەوداھاتانە توانى چاپخانەىەكى دەستى بىكرى و لەمەھاباد  
داى بەزىنى .

تا زىاتىر لە كۆمەلەدا كارم دەكرد پلەى زانىارىشم پىتر دەچووبە سەر و لە  
پىاوى زانا و ئەدىبى وەك پىشەوا قىزى موخەمەد و كاگە رەھمانى موختەدى  
نيزىكتر دەبوومەو و شتىيان لى فېر دەبووم . هېچ كام ئەوپىاوە گەورانەى كورد  
كە لە پارچەكانى تىرى كوردستانەو دەھاتن لەمن شاراوە نەبوون . ھەمزە  
عبداللە ، مستەفا خۆشناوى شەھىد و مىرحاج و قودسى شەھىد و زۆرى تىرم  
لەوتىكۆشەرانە دىتن و ئالوگۆرى فېكرىم لەگەل كوردن . چاپەمەنىەكانى ئىران  
پىشكەوتوانەتر بوون و شتى تازەيان تىدا بوو . بەتایبەتى چاپەمەنىەكانى  
حېزبى تودەى ئىران لە روون كوردنەوئى بىروپراى سىياسى مندا كارىان كورد .  
رەواىتى فەرھەنگى ئىران و شوورەوى لى لەمەھابادىش دامەزرا . منىش  
بەكېك لەوانە بووم كە لەوئىدا كارم دەكرد . ھەرچەند بەداخەو ئەوبىنگە  
پىشنىارەكانى منى جى بەجى نەكرد و هېچى بەكوردى بلاو نەكردەو ، بەلام  
زۆر شتى بەنرخى بەفارسى بلاو دەكردەو و من كەلكم لى وەردەگرتن . شىعر و  
نووسراوى كوردى بەئازەرى و رووسى تەرجەمە دەكران و ئەوئىش دەسكەوتىكى  
باش بوو بۇ ئىمە . يەكېك لەوشتانەى تەرجەمە گران و منىش لەتەرجەمە كوردنىدا  
بەشدار بووم ئالەكۆكى ھەزار بوو ، كە لەلايەن ئىنسانىكى واقى و شاعىرىكى  
باشى ئازەربايجانى شوورەوى مامۆستا جەغفەر خەندانەو بەئازەرى و بەشىعر  
تەرجەمە كرا .

شەرى مال و ئىرانكەرى دووم بە تىك شىكانى فاشىپىزم و نازىسم و  
شرت و گوم بوونى ھىتلەر و كوژرانى موسولىنى و گىران و لەناوچوونى  
شەپھەلایسىنەكان تەواو بوو . ھىوا و ھومىدى گەلانى ژىردەست و زۆرلىكراو  
گەشەى پەيدا كورد . لەشكرى ھاوپەيمانەكان لەئىران چوونە دەر . لەحالىكدا  
كە جوولانەوئى پزگارىخووزى گەلانى ئىران رۆژبەرۆژ پەرى دەگرت .  
گەلى كورد يەكېك بوو لەوگەلانەى كە ھىواى بەدواپۆزى گەشەدارى خۆى  
دەم بەدەم پەرەگرتتەو بوو .

دەستەپەك لە رووناكبىران و ئەندامانى كۆمەلەى « ژوك » ھاتنە سەر  
ئەو بىرواى ، كە جى بەجى كوردنى بەرنامەى كۆمەلە لە ھەلومەرجى ئىستى جىھان



و کوردستاندا ئیمکانی گه مه . بۆپه بهرنامهیهکی گورت و ئوی یان که له گهت  
 ههله و مهرجی نهوسهرده می دا ده گونجا گه لاله کرد و له رۆژی سیتی خهزه لوه ری  
 ۱۳۲۴-۱۹۴۵ یه کهم کۆنگره ی حیزبی دیموکراتی کوردستان له شاری مه هاباد  
 گیرا و نهو بهرنامه په سندرکرا و ریکخراوی حیزبی دیموکراتی کوردستان هه  
 له سه ر بناخه ی ریکخراوی کۆمه له ی « ژوک » دامه زرا و ته نیا له کادری پابه ری دا  
 ئال و گۆرپیک پیک هات و پیتشه وا قازی موخه مه د که نه ندامیتی ساده ی کۆمه له بوو  
 و ناوی نه هینی « بینایی » بوو به پیتشه وای حیزب هه لبرێردرا و سه روکی کۆمه له  
 که پیاویکی زۆر تیکۆشه ر و ئازا و پاک بوو له کادری پابه ری دا نه ما . نه م  
 ئال و گۆره هه یج کاری نه کرده سه ر نه و پیاوه و له ریزه کانی خواره وه ی حیزب دا  
 درێژه ی به خه بات و کاری خۆی هه ردا و په نجیکی زۆری کیتشا .

له کۆبوونه وه کانی کۆنگره دا من بۆیه که م جار له ژیا نه م دا له به رامبه ر خه لک دا  
 شیعرم خوینده وه . کاتییک به ریوه به ری کۆبوونه وه گوته : ئیستا « ئاغای  
 هیمن » شیعرتان بۆ ده خوینیته وه و من بۆ شیعر خوینده وه به شه رمه وه چوومه  
 سه ر مینه به ری مزگه وتی سووری مه هاباد ، هه موو که س ته نانه ت پیتشه و اش واقی  
 وور ما و له خۆیان ده پرسی : چۆن هیمن شاعیر و نووسه ری نیشتمان ( سه ید  
 موخه مه د نه مینی شیخه لیسلامی ) بوو و ئیته نه مان ده ناسی ؟ باپیشم که نه وه ی  
 بیسته وه له گه تی خۆی په شیمان بۆوه و گوته هیمن شاعیریکی باش\* نیه .

حیزبی دیموکراتی کوردستان کۆرپیکی به ناوی « هه یته تی\* ره ئیسه ی  
 میلی ، هه لبرێارد که منیش په کیتک بووم له نه ندامه کانی . له هه لبرێاردنی ناوخۆدا  
 حاجی بابه شیخ که پیرترین نه ندام بوو ، به سه روک و من که لاوترین نه ندام  
 بووم به سه کرتیر هه لبرێردراین . چه ندمانگ له و کۆپه دا کارم کرد . کاریکی  
 گران بوو . هه ر من به ته نی به کاره کان پاده گه یشتم و حاجی بابه شیخی په حمه تی  
 هه رته وه نده ی له سه ر بوو نه وی من ده ینوو سم ئیمزای بکا . هه رچه ند له باره ی  
 ده سه تله ات و ناوبانگه وه کاریکی گرنک بوو ، به لām له گه ل زه وقی من پیک  
 نه ده که وت . به تایبه تی به ری چوون له گه ل حاجی بابه شیخی خۆبه زۆرگر و  
 که لله په ق کاریکی هاسان نه بوو .

لیره دا که باسی حاجی بابه شیخ هاته گۆری ده مه وی شتیکی میژووی پوون  
 بکه مه وه . له نووسراوی چه ند پیاوی بی خه به ردا دیومه و له خه لکی ساکاریشم  
 بیستوه تاوانی خه یانه ت وه بال حاجی بابه شیخ ده دن . من حاجی بابه شیخم  
 خۆش نه ده ویست . چونکه له گه ل نه وه شدا ده یانگوت له علوومی دینی دا زۆر  
 شاره زایه و ریازیاتی کۆن زۆر باش ده زانی ، پیاویکی زۆر کۆنه په رست و  
 که لله په ق و خۆپه رست و ناشاره زا بوو . به لām زۆر پاست و پاک و ئازا و  
 به بیرو بپروا بوو . به هه یج باریک تاوانی خه یانه تی پتوه ناووسی . له کاتی وتووێژ  
 له گه ل نوینه رانی ده مه له تی مه رکه زی دا دوور نیه فریوی خواره دبێ و به هه له  
 چووبی . به لām له پریکای پاست لای نه داوه .



بلاوه پێدانی گهمارۆی دهوری سهقز و سهردهشت و خوڕخوڕه گه  
ناوانه کهی دهخه نه سهر حاجی بابەشیخ پتوهندی بهمهسه لهیه کی قوول و نههینی  
سیاسی یهوه ههیه که لیره دا جیگای باس کردن نیه و با جاری دهرخۆنه ی له سهر  
دابنیتین و زۆر له دهسته لاتی حاجی بابەشیخ به ره ژوورتر بوو . حاجی بابەشیخ  
نهونده ی دهسته لات نه بوو فهرمانده کانی ده وره بهری نه م شارانه به قسه ی بکه ن  
و بکشینه وه . خو نه و هیچ مه سئولیه تی له شکری نه بوو ، له شکری  
کوردستانیش وه ک له شکری کی ره سمی به قسه ی فهرمانده کانی خو ی ده کرد نه  
به قسه ی سه ره کوه زیریکی بی ده سه لاتی غهیره نیزامی . هیوادارم به م کورته  
نووسینه خوینه ره کانم زوون کرد پیتنه وه .

من وازم له سکر تیری هه یته تی ره ئیسه ی میلی هینا و له کومیسینی  
ته بلیغاتی حیزب دا ده ستم به کار کرد . له هه موو چاپه مه نیه کانی حیزب دا ده ستم  
به نووسین کرد . له ره ژنامه ی کوردستان و گوواری کوردستان و هاواری  
کورد و هاواری نیشتمان و گروگالی مندالان و گوواری هه لاله دا شیعر و وتارم  
بلاو ده کرد نه وه و له میتینگه کانی حیزب دا به شدار ده بووم . له ده سه ته یه کدا که  
بو دانانی کتیبی کوردی بو فیر گه کانی کوردستان کاریان ده کرد ، نه ندام بووم .  
نه ندامه نه سلیه کانی نه و لیژنه وه که له بیرم مابن ، زه بیحی و هه ژار و برایی  
نادری و دلشادی ره سئولی و من بووین . پیتشه وا بوخوئی و چه ند مامۆستای  
شاره زاش یارمه تیان ده داین . هه رچه ند هینچمان له و کاره دا پسپۆر نه بووین ،  
به لام چونکه زۆر به دلسۆزیه وه کارمان ده کرد پیم وایه کتیبه کان که به داخه وه  
چاپ نه کران خراب نه بوون .

روژی بیستوشه شی سهرماوه ز ئالای کوردستان له مه هاباد هه لکرا و  
روژی دووی رپبه نسدانی ۱۳۲۴ کۆماری کوردستان دامه زرا . من نامه وی  
له و باره وه بدویم چونکه زۆری باس کراوه و ته نیا ده لیم من له ورۆژه پیرۆزانه دا  
به شدار بووم و شیعرم خوینده وه .

له و ماوه دا من و هه ژار یه کمال\* بووین ، شه وورۆژ پتکه وه ده گه پراین .  
ماوه یه کیش قزنجی مان له گه ل بوو . کاتی بیکاری و سانه وه مان\* زۆرخووش  
پاده بوارد . من که پایله ی خوینده واری و زانیاریم زۆر له وان که متر بوو ،  
له هاوونشین نه وان که لکم وه رده گرت و شت فیر ده بووم . چونکه من و هه ژار  
بو هه موو جیگایه ک پتکه وه بووین و لیک هه لنه ده براین ، زۆر که س نه ی ده زانی  
کاممان هه ژاره و کاممان هین و نه گه ر یه کمان به ته نی گه پراباین ده یانگوت کوا  
نه وی تر ؟

پاش دووی رپبه نسدان و پتکه هاتنی کۆماری کوردستان کورده کانی  
پارچه کانی تری کوردستان روویان له مه هاباد کرد و من و هه ژار له گه ل هه موو  
پیاوه به ناوبانگه کان پتوهندی دۆستایه تیمان دامه زراند . مامۆستا قانیعیشم  
ناسی و له نه زموونی نه ده بی نه ویش که لکم وه رگرت . زۆرم بیره وه ری خووش  
له هاوونشین مامۆستا قانیع هه یه که به داخه وه لیره دا مه جالی گه پرا نه وه یان نیه .



دايگم له ميژ بوو ده يويسست ژنم بو بيښي و تا نه مزدوه من به زاوايي بيښي .  
 به لام من ملم پانه ده كيشا و نه ده چومه ژير بار . خوم به خوښنده وار ده زاني و  
 پيم و ابو هق نيه دايگ و بايم ژنم بو بيښن بوخوشم له هه لېزاردني ده زگيران دا  
 دردوڼك بووم و هه تا گوره تر ده بووم نه و دردوڼكيه م زيادي ده كرد .  
 له و ناخيرانه دا هاتبوومه سهر نه وخه ياله كه نه سلنه ژن نه هينم و به په به ني  
 بمينمه وه . هيچ كچيك ته بهي جواني به رستي مني رازي نه ده كرد و په ننگ بي  
 نه گهر دايگم نه بووبا ئيستاش بوخچه ي نه كراوه بووبام . به لام دايگم نه وسالي  
 پتي لي له كهوشان كردم و گوتي : ئيلا بيلا ، پيت خوش بي و پيت ناخوش بي  
 ژنت بو دينم . له ولاشه وه هه ژاري لي دنه دابووم و شه ووروز له بن هه ننگم دا  
 بوو . هه ژار به ته من چي وا له من گوره تر نه بوو . به لام ساردو گهرمي روزگاري  
 له من زورپتر چيستبوو . دوو جاري ژن هينا بوو و نه زمووني له و باره وه زور بوو .  
 توندي و سهره پويي دايگم و نهرمه نهرمه و دنه داني هه ژار دليان نهرم كردم .  
 دايگم برازايه كي خوي كه كچي پياويكي به ده سته لات و ده و له مهنه بوو  
 بو خواستم كه نه ديبووم و نه ده مناسي . درو نه بي جاريكي دوو ربه دوو ر له بهر  
 مانگا دوشين ديبووم . نه و يش پوخسارم نه ديبوو . به لام ده مزاني كورته بالايه .  
 نه و ش سهر بوو من نه و خو و يژه نه بووم كه گوتوويه تي « سهد نه حله ت له حاله تم  
 هه ر ئيي كورتم خوش ده و ين » من له ژن دا نه و ي له هه مووشست پتر سهر نجم  
 پاده كيشي به ژن و بالاي ريك و پيك و به رزه . نه و شم به دايگم گوت . گوتي :  
 پوله نه و قسانه چن ؟ زيريش پچوو كه . دايگم ژنيكي دنيا ديدنه و به نه زموون و  
 كارامه و زور به ده سته لات بوو . خزم و كهس و كار و دوست و ناشناسمان زور  
 بوون ، له ناو نه و هه مووانه دا نه و برازايه ي هه لېزاردبوو . دياره نه و به دواي كچي  
 شوخ و شه ننگ و جوان و چه له ننگ دا نه گه رابوو . نه و ده يويسست بوو كيتكي  
 ناكار باش و په فتارچاك و وريا و به مشوور و مالدازي كه ري هه بي .

شايي هينم ده سبت پي كرا ، هه ژار هه لېه زي ، سهرچويي كيشا ، ده ستي  
 دوي ناسك و نازداري گوشي ، چاوي له كيژولان داگرت و شه وان هه به و قسه  
 قورانه ي خوي كوري ديوه خاني وه پيكيه نين ده خست . به لام هينم نيگه ران بوو ،  
 نيگه راني دواروژي خوي و بيري له وه ده كرده وه چون له گه ل ژنيك كه هه لېزارده ي  
 دايكيه تي و بوخوي نه يديوه و ناي ناسي ، ده تواني ژيان به ريته سهر . نه يدنه زاني  
 توقي له عنه تي بو دينن يا فرشته ي رحمت .

روژي ۲۵ خه زه لوه ري ۱۳۲۵ بوو كيان بو دابه زاندم . دياره نه و په ري  
 ناسك و نازدار و شوخ و شه ننگ و جوان و چه له ننگه نه بوو كه خه يالي شاعيرانه ي  
 من به شوپيني دا ده گه را و هيشتاش تووشي نه بووه . به لام زورزوو تواني خوي  
 له دلي من دا جي بكا ته وه و وا له خوي بكا كه له قوولايي دلمه وه خوشم بوي و بي  
 به ياري هه ميشه يي و خه م په ويني پوژاني تال و تفتي ژيانم . بيست و سي سال  
 پيكيه وه ژيان و له په نا نه و دا هه ستم به سانه وه ده كرد . قه تي نه ونده دل  
 نه شكاندم روژيك تائيواره لتي زيز بم و ده نكي لي بگورم . زور له ژياني



ژنومپردایه تیم پازیم . ئیقرار ده کم ژیا نی خوشی ژنومپردایه تیمان زیاتر ئه و  
پیتی هینابوو . چونکه من ده زانم حساس و تووپه و ته نانهت بیانووگر و  
جینگنو کم ، به لام ئه و هیدی و نارام و ژیر بوو و بیانووی نه ده دا دهستم .  
تاقه کورپیکمان بوو ناوم نا (سه لاج) ، ئه وه ماوه یه کی زوره له دیداریان بی به شم و  
دهردی دووری ده چیرم . یادیان به خیر .

هیشتا مانگیک به سهر شهوی زاوایه تیم دا پانه بردبوو و به قسه ی ئه ورو  
مانگی ههنگوینم ته و او نه کردبوو ، که به داخوه ئه وی نه مده ویست پوو بدا  
پووی دا و ئه وی پیم خوش بوو بهرم و نه ی بینم دیتم . ریسه که مان لی پوو  
خوری . هیلانه که مان لی شتوا و کوماره که مان پوو خا و دوژمن به سهرمان دا زال  
پوو .

ماوه یه ک بوو ههست به مه ترسی ده کرا . جه به ی سه قز و سه رده شت  
قایم تر ده کرا . چه ند ده ره به گی به ناوبانگ و خاین پریان کردبوو بو عیراق و  
یه کدوو مه لا و شیخی خویره پیاو ده س به سهر کرابوون . حکومه تی  
نازه ربایجان له شکرکی ساز و ته یاری بو پشتیوانی پیشمه رگه ناردبوو جه به ی  
سه قز ، چونکه وا به راورد کرابوو که ته نیا له وجه به پرا ترسی په لاماری دوژمن  
هه یه . له پیش داش چه ندجار له وجه به پرا دوژمن په لاماری هینابوو ، به لام زورخراب  
شکابوو و زه بری دهستی پیشمه رگی کوردستانی چیشتبوو .

نازه ربایجان حکومه تیکی گه وره تر و به هیزتر و زورته یارتر و پیرچه کتر  
بوو له کوردستان . جه تی دیفاعی نازه ربایجانیش زور قایم تر بوو . که وابوو  
که م کهس به خه یالی دا ده هات له رینگای نازه ربایجانوه په لامار بوسه ر جوولانه وه ی  
پزگار یخوازی گهلانی ئیران به یترئ .

ماوه یه ک بوو بو ئه وه ی کاره کانی حیزبی باشتر پاپه پرن پاش ئه وه ی  
شه وانه پیشه واکه زورشه و تادرننگ له ده فته ری حیزب دا ده ماوه ده چوو مه مالی  
خوی ، کادریکی حیزبی له ده فته ری حیزب دا ده ماوه بو ئه وه ی پاپورتی خواره وه  
ئه گه ر پتویست بوو به پیشه واکه پابگیه نی و ده ستوراتی پیشه واکه بو خواره وه  
بنیرئ . ئه وشه وی نوره ی منی نازه زاوا بوو . له ده فته ری حیزب دانیشتبوووم و  
خه ریکی نووسینی مه قاله یه ک بووم بو « کوردستان » ، ئه فسهریکی پچووک به لام  
دوستیکی گه وره ی من و ئه ندامتکی زوربه وه فای حیزب هاته ژوور . زورم پین  
ناخوش بوو که دهستی بو پادیوکهی سه رمیزه که برد . چونکه نووسینه که ی لی  
تیک ده دام . به لام چم نه گوت و قه له مه کهم دانا .

له پیر شتیکی و امان گوئی لی بوو که وه ختابوو پیمان به عه رزه وه وشک بی .  
پادیوک تاران ته لگرافی پیرۆزبایی دوکتور جاوید وه زیری ناوخوی نازه ربایجانی  
ده خوینده وه که به بونه ی گه پانه وه ی ئه رته شی شاهه نشاهی بو تارانی ناردبوو .  
دوایه خه به ری پراکردنی «موته جاسیرین» ی پراگه یاند . موته جاسیر و ماجه پراجوو دوو  
ناو بوون که له وشه وه پرا به سهر به رتیه به رانی جوولانه وه ی نازادیخوازی



کوردستان و نازەربایجان دا بران و ئیستاش دەزگای تەبلیغاتی ریژیم دووپاتەیان دەکاتەو و دەیان هینتەتەو و کاویژ .

دەس بەجێ بەتیلفون ئەوخەبەرەم بەپێشەوا پراگەیاندا . گوتی بۆخۆت وەرە ئیرە و بەئەوانی تریش پراگەییەنە پینە ئیرە . بەدوای ئەوانم دا نارد و بۆخۆم چووم بۆمالی پێشەوا . سەدری قازی برای پێشەوا کە نوینەری مەجلیس بوو لەتاران و بەپروالەت نەدەبوو لەو واقیعه بترسی ، لەهەموو کەس پتر شلەژابوو . ئەو دەس بەجێ گەراوە بۆتاران و لەوی گرتیان و هینایانەو مەهاپاد .

نازەربایجانی وا تەیار و پرچەك بەلەشکری ساز و پەرداخ و فەرماندە لێزانەکانیەو بۆ وازوو تەسلیم بوو ؟ پێشەوهری کارامە و شۆرشگێر و کۆنەبیاو و نازا و پراوەرەکانی تری نازەربایجان بۆ وا بەپەلە پرایان کرد ؟ پرسیارێکە کەس بەتەواوی جوابی نەداوەتەو و منیش جوابم بۆ نادریتەو . بەلام دلنیام ئەگەر فیدایی دەستی کردباو و ئەگەر فیرقە بەر بەرەکانی بکردایە ، لەشکری شپرو شپریوی\* تاران نە تەنیا پێی لەتەوریز نەدەنا و ئەو هەموو کۆشتارەیی نەدەکرد ، بەلکە تارانیش دەشیوا و لەوانە بوو لە سەرتاسەری ئێراندا جوولانەووی نازادیخوازی بەسەر کۆنەپەرستی دا سەکەوی و تەنانەت نفووزی ئیمپریالیزم لەروژەلانی ناوەراستدا زوو تر بنەبەر بێ . بەلام وەك زانایان گوتووینە مێژوو ئەو یە پروو دەدا ئەك ئەو کە ئیمە دەمانەوی .

بەلێ کۆتوپر تەوریز گیراوە و کوردستانیش لەهەموولاوە گەمارۆ درا . پاش ئەو ی سەدری قازی نازانم بۆچی بەرەوتاران گەپراوە پراوەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەمالی پێشەوا کۆبوونەو و ئەوشەوی پروو حیزبی هەموو کەس دەتوانم بلێم باش بوو . شوپرای جەنگ بەسەرۆکایەتی حاجی بابەشیخ پێک هات و سورەت جەلسەیی یە کەم ئیمزا کرا و قەراری بەر بەرەکانی درا . بەلام هینشتا مەرە کەبی بریارنامە کە وشک نەببۆو کە خەبەر هات یە کێک لە ئەندامەکانی ئەوشورا یە پای کردو .

بۆ بەیانی وەزە گۆرا و بریاری بەر بەرەکانی هەلوەشاو و بەپێشمەرگە دەستووور درا بێ دەست کردنەو پاشەکشە بکا و پێگا بۆ ئەرتەش بەتال بکا و خەلک دەستیکی کەوتە ئەولای و یە کێکی کەوتە ئەم لای .

پێشمەرگە لە جەبەیی سەقز و سەردەشتەو بە پێک و پێکی پاشەکشەیی کرد . بەلام فیداییەکان کە فەرماندەکانیان پرایان کردبوو وەك مەری بێ شوان بلاو بوون و عەشایر لێیان وەخۆ کەوتن و هەموویان داپلۆسین و نەیان هینشت تاقە فیشە کێک لەگەل خۆیان بەرنەو . بەلام نەوێرانە پێشمەرگە . تەنیا لەناو مەنگوران پێشی دەستە یەکیان گرت کە بەفەرماندەیی زیرویی دەگەپراوە ، زیرووش کە بۆخۆی شپرو خۆریکی وەك ئەوان بوو ، دەستی نەدا و بەگزیاندا هاتەو و تەنانەت چەند گوندیشی تالان کرد و گەیشتەو مەهاپاد . ئەوانی فیداییەکانی نازەربایجانیان پرووت کرد کەسیان نەکوشت . ئەوی من وەبیرم بێ لەو کارەساتەدا



ته نیا پیشه رگه یه کی کوردی عراق شهید کرا و هیندیکیشیان ناپیاوانه پرووت کردن . فرماندهی نهرتسش بی هیچزه حمت گه یشته گوندی حه مامیان و پیشه واهوی دیتی .

له و ماهه دا من هه میشه له گهل پیشه واهو بووم . دیاره له گه لی نه چومه حه مامیان ، به لام له شاری به جیم نه هیشت . ده مدیت په شوکا بوو . به لام نهك له ترسان ، به لکه له داخان و له بهر ناهومیدی .

من له میژ بوو پیشه واهوام ده ناسی و له پروژی ته نگانه دا دیبووم . به ده ست و تفهنگی خوی پیاویکی زوئازا بوو . پیش دامه زرانی کوماری کوردستان چه ندجار عه شایر هاتنه سهر مه هاباد و پیشه واهو بوخوی له یه که مه نگرده بو دیفاع ناماده بوو . نه دی چوون بوو نه و جار ته سلیم بوو ؟ بوخووم لیم بیست گوتی له سه رمانه وه ناچن و ده مانکوژن . به لام پیم خوش نیه گه له کهم به جی بیلیم و ده مهوی له ناو نه وان دا بمرم .

راسته کوردستان پاش گیرانه وهی نازه ربایجان و له ده ست دانی نه وهاوپه یمانه به هیزه له هه موولایه که وه که مارو درابوو ، راسته به شیکه عه شایر گوئی یان له کلاو په پانده بوو و چاوه نوری خراپه یان لی ده کرا ، راسته خه زینه ی کومار به تال و حه تال بوو و هه مووی درابوو به تووتن و هیشتا نه فرؤشرا بووه و له عه مباردا ما بووه ، راسته له هه موو یارمه تی یه کی ده ره وه هیوا براو کرابوو ، به لام من به ش به حالی خووم له و بر وایه دام نه گه ده سه وه که ری کرابا و ئیمه نه زموونی شورشگیریمان هه با میژووی کوماری مه هاباد به و جو ره هوایی نه ده هات که هات .

پروژی ۲۶ سی سه رماهه زی ۱۳۲۵-۱۹۶۶ نه رته شی شرو شپرتوی شاهه نشاهی ته واهو ساله وه ختیک پاش هه لکردنی ئالای کوردستان شاری مه هابادی گرت هوه . هیندیک له به رپوه به ران و کادره کانی حیزب رایان کرد و خو یان شارده وه و هیندیکیش دانیشن و چاوه نوری گرتن بوون . من نه وروژی له شار وه ده ر که وتم و چوومه خانه قای شیخی بورهان . لهوی شیخ موحه مه دی خاتم حه شاری دام و له بن بالی خوی گرتیم . له خانه قا بووم که خه به ری گیرانی پیشه واهو و پابه رانی حیزب و کومارم بیست . پیام وه دووی هزار خست بی بینمه وه و پیکه وه ته گبیریک بکه یین . نه ویش بوی ده رچوو بوو و بوم نه دوژراوه .

نه خوشی که و تووی له خانه قا هه بوو ، زور که س گرتبووی و چه ند که سیشی کوشتبوو . من جارتیکی تر هه رله و خانه قایه نه ونه خوشیه م گرتبوو و زوری لی ده ترسام . گوتوو یانه هه رچی بترسی ناخه لسی ، هینده پی نه چوو گرتیم و که وتم . به فریکی یه که جاووزور و نه ستوور که وتبوو ، هیچ دوکتوریک به و به فره نه ده گه یشته خانه قا . دوومانگی په به ق بوی له سه ره په قی پشتی که وتم . نه سپهک له سه ری دام و قسه ی هاتهران پاته رانم ده کرد . هه موو به نده نم به نوینانه وه چوو و توخی هاویشته . به لام نه و جاریش له ده ست ئیزرائیل رزگاریم هات .



که له نهخۆشی ههستامهوه بهفریش کهم ببوو ، رینگا کرا بوونهوه . وایان به مهسلهحهت زانی بۆتهوهی کهمیک ژبووله\* بیهوه و گورد بگرمهوه بهدزی بچمهوه مالی خۆمان که لهشار نیزیك بوو و دهرمان و خواردنی باشتیری لێ وهدهست دهکهوت . چاک لهبیرم نیه چهندپۆژان لهمالی دا تهمالم هه لگرت و خۆم مه لاس دا .

رۆژیک لهژووری دانیشتبووم و کتیبم دهخویندهوه ، لهپر لهناودی دا بوو بهشین و گابۆر . ناردم بزانی چیه ؟ قاسید بهگریان و لهخۆدان هاتهوه و گوتی تهوانهی له شاری هاتوونهوه ده لێن دهوری شار گیراوه و نایه لێن کهس بچینه ناوشار یا وهدهرکهوی و دهنگۆیه و ده لێن پیشهوا شههید کراوه . هیندهی پێ نهچوو قسه که دپا و مهعلووم بوو پیشهوا و سهدری قازی برای و سهیفی قازی نامۆزای لهچوارچرای مههاباد لهدار دراون .

ئهوپروداوه دل تهزینه و ئهوکارهساته جهرگ بره ههموو کوردیکی بهشهرهفی خهمناک و تازییه بار کرد . بهتایبهتی دلی منی بهناسۆر ئهنگاوت . ناسۆریک که بۆته تیراوی و ئیستاش ههروهن ده داتهوه و ههله داتهوه و بێ گومان ساریژ نابێ و لهگهلم دیته بن گل .

من پیشهوام له دلهوه خۆش دهویست . بهپرا بهریکی دلسۆز و ژیرم دهزانی ، به کوردیکی پاک و چاکم ده ناسی و به موسلیحیکی به کجارگه وره و مهزنی دهزانی . ده مزانی نه تهوه کهی خوی چه ندخۆش دهوی و چه ندی پێ خۆشه خزمهتی بکا . چه ند به ئاواتهوه بوو کورد بگاته ریزی نه تهوه بهخته وه ره کان . زۆرم هیوا پێ بوو که له کهمان به په له بهرینه پیش و ولاته کهمان زوو ئاوه دان بکاتهوه . لهوماوه کورتهش دا ده زانی چه ندی خزمهتی به که لک کردن . به پراستی مهرگی پیشهوا نه که هه ر بۆ نه تهوهی کورد به لکه بۆ جوولانه وهی ئازادیخوازی و دژی ئیمپریالیستی سه رانهری ئیران زیانیکی گه وره بوو . ده ریایه ک زانست و ئه ده ب ، ده ریایه ک فیکر و بیر به دهستی زۆرداریکی سه ره پۆ و نه زان وشک کرا و له ناوچوو .

سێ رۆژ پاش شههید بوونی پیشهوا یانی رۆژی سێزده به ده ر قه ل فرم بۆ کرد و له گه ل پیاویکی هه ژار و هاوالتیکی زۆر به ترخی حیزبی به ره و کوردستانی عیراق وه پێ کهوتین . به دوور رۆژودانیک سنوورمان په راند . له وه بهری جوگه وه بازم دا نه وه بهری جوگه به پروالهت هیچ فه رقیکم نه هاته پیش چاو . به لام له واقع دا سنووری سیاسی ولاتیکم په راند بوو و چوو بوومه ولاتیکی دیکه . که یشته شاری قه لادزه ، وه نیو بازار که وتم و نه که وتم به بهرگ و لیباس پولیس ناسیمی و زانی له و دیورا هاتووم . پیلان گرتم و خه ریک بوون تیکمه وه پیچن . به لام مه لایه ک و حاجی یه ک بێ ته وهی بمناسن بالیان به سه ردا کیشام و نه جاتیان دام . نه قنه که راست له من پرووی دابوو له ترسی ئاگر په نام بۆ مار برد بوو . مه لا پێی خۆش بوو بمناسی . منیش له گه ل ته وه شدا پیم خۆش نه بوو کهس بمناسی و ناوی خۆم به کهس بلیم خۆم پێ ناساند . دیار بوو ما مۆستا منی له دوور وه



دەناسى . ئەوشەۋەي زۆرى حەرەت گرتىم و لەحوجرەي فەقىيان نووستىم و  
 بەيانى بۆخۆي وەپېشىم كەوت و بردىمى بۆ گوندى گوردبوداغ . من بەھيوا بووم  
 سۆراخى ھەزار و زەبىيى و قزىلجى و دلشاد بىكەم و قسەي خۆمان بى لەدلى  
 خۆمدا وام دانا بوو يەك بگرينەۋە و سەرلەنوي دەست بەكار بىنەۋە . ديارە  
 ئەوقسەم بەمامۆستا عەرز نەكردبوو ، بەلام پېم گوت دەمەوي ئاوالەكانم  
 بىينمەۋە . مامۆستا گوتى جارى رووبار زۆرن و بۆر نىن و بىجىگە لەۋە  
 ئەوكوردانەي ئىرە كە ھاتبوونە ئىران ھاتوونەۋە و دانگەريزە\* دەكەنەۋە بۆ لاي  
 شاران و پۆلىس ئامادەيى ھەيە . جارى ماۋەيەك لىرە بە تا ولات كەمىك ئارام  
 دەبىتەۋە . ھاۋرپىيەكەم ناردەۋە و بۆخۆم دەستىم كرد بەخويندن و سەرلەنوي  
 بوومەۋە فەقى . زۆرچا كەم دەخويند . ھەم خۆم دەخافلاندى و ۋەپەزى خۆم دەشكاند  
 و ھەم دەمويست ئەوي لەسووريم دۆراندەۋە لەكايەي تى ھەل بىينمەۋە . ھىشتا  
 لاو بووم و ئەگەر خويندبام دەمتوانى شتىك بەشتىك بىكەم . بەلام خويندەكەم  
 زۆرى نەخاياند . بىستىم ۋەزى ئىران ئارام بۆتەۋە و دەستيان لەخەلك گرتىم  
 ھەلگرتەۋە لىكەم داۋە پاش ئەۋەي لىرەش ھەرقاچاغم و ناۋىرم بگەرپىم بۆ سەرىك  
 لەولاتى خۆمان نەدەمەۋە ؟ ئەگەر زانىم دەخاۋىمەۋە ئەۋە ھەرلەوي خۆم ھەشار  
 دەدەم . بە تاقى تەنى رووم لە كوستانە خۆشەكانى كوردستان كرد بە نىو  
 چادر و ھۆبە و گول و گولزاراندا گەپام . شەنگەبىرى كىل گەردنم\* دىن .  
 لەۋگەشت و گەرانەدا بووم كە پارچە شىئەرى بەھارى كوردستانم گوت ، كە  
 بۆخۆم ئىستاش زۆرم خۆش دەوي و بەشاكارى دەزانم . ژاندارم و پۆلىس  
 لە ھىچ كوي تووش نەبووم و بى سەدەمە گەشىتمەۋە گوندى كەي خۆمان .  
 پراۋەستام تا شەۋ بەسەر دەستاندا ھات و بەتارىكى چوومە مالى . يەكسەز  
 چوومە پشت دەركى ژوورى بابم . بۆ يەكەم جار لەژيانمدا خۆم گرت . چونكە  
 بابم خۆلەخەلك گرتىم و گوي لەقسەي خەلك ھەلخستنى زۆر پى ناخۆش بوو .  
 تەنانەت ژنى مالى ئىمە لەترسى بابم قەت نەيان دەۋىرا شەمۆلە بگرنەۋە كە  
 ئەۋدەم لەلادىدا زۆر باۋ بوو . لە درزى دەركەۋە دىتم بابم بەخەۋاۋە پراۋەستاۋە  
 و لەگەل ئەۋپىاۋەي كە لەگەل ھاتبوو بۆ كوردستانى عىراق قسە دەكا و  
 پى دەلى پۆلە پىم بلى لەكوي يە بۆخۆم پىاۋ دەنىرم . ئەۋىش دەلى دوورۆزى  
 دى بۆخۆم دەچم و دەي ھىنمەۋە . قەولم پى داۋە جىگا و شوينى ئەۋ بەكەس  
 نەلىم . بابم كەمىك بەتوورەيى يەۋە گوتى چۆن بەمنىش نالىي . گوتى نەخىر  
 بەتۆش نالىم ، بەدايىكىشى نالىم ، قەولم پى داۋە و قەولى خۆم دەبەمە سەر .  
 ماندوويى پىگا و كۆپرەۋەرى غەربىيى و بى نازى و لى قەوماۋىم لەبىر چۆۋە و لەدلى  
 خۆمدا گوتىم چۆن زەحمەت كىشانى كورد كۆپى وايان لى پەيدا بوۋە ؟

بەلى زۆرقارەمانى وا لە خەباتى رزگاربخوازي گەلەكەماندا ھەن كە  
 بەشەرەفەۋە ژياۋن و بەشەرەفەۋە دەمرن و مېژووش لەبىريان دەكا . ئەۋپىاۋە ،  
 پىاۋىكى ھەزارو زەحمەت كىش و نەخويندەۋار بوو . لەسەرەتاي كۆمەلەۋە  
 بەپروايەكى قايم و تەۋاۋەۋە ھاتبوۋە ناۋ كۆپى خەبات و بى ئەۋەي خۆي پانى\*



خزمه تی زۆر گهورهی کردبوون و کهسیش باشی ناناستی و منیش لیره دا ناویرم  
ناوی بهرم . چونکه نازانم ماوه یا نه ماوه و ده شزانم ته گهر مابن تووشی  
دهردی سه رده بئی .

چیدی خۆم پئی پانه گیرا و چوومه ژووری . دایکم و بابم و کابرا واقیان  
ورما . دایکم نامبازم بوو و تیروپری ماچ کردم . به لام بابم نه و باببهی که قهت  
پووی نه ده دامی و له بهر هیچ کاره ساتیک نه ده چۆمسا و به مه تانهت و خۆپراگری  
له ولات دا ناوبانگی هه بوو و هه تا ما به کمان جگه ره مان له کن نه کیشا و بئی ئیجازه  
دانه نیشتن ، خۆی پئی پانه گیرا و به لووزه و فرمیسکی له چاو هاته خوار و هه تا  
ماوه یه که هیچ قسهی بو نه کرا . دوایه بو یه که م جار و ناخر جار له ژیانم دا  
به خیره اتنی کردم و گوتی چاک بوو هاتیه وه . نه وه له دوام ده ناردی عه فوی  
عمومی بو عه شیره تان ده رچووه . راسته ئیمه عه شیرهت نین . به لام خه لکی  
گوندین و ده توانین له و ده رفه ته که لک و هر گرین . مالی دنیا م زۆره و ئیستا  
هه مووشت به به رتیل ده کری . جاری ماوه یه که له مالی دانیشه و هاتوچوی  
شاروباران مه که تا بزاین دنیا چی لی دی .

له مالی دانیشتم و چ باس نه بوو ورده ورده خه لکیان به ردا . منیش ده ستم  
کرده وه به جووت وگا و نازه ل داری یه که ی خۆم و هاتمه وه سه ر حوولنه مه ره سی \* .  
حیزبی توده ی ئیران به ناشکرایی خه باتی ده کرد و روژ به روژ کومه لانی  
خه لکی ئیرانی زیاتر لی کو ده بوونه وه . له روژ نامه کانی خۆی دا ئیمپریالیزم و  
کۆنه په رستی به توندی ده کوتا و تیئوری زانستی بلاو ده کرده وه .

حیزبی دیموکراتی کوردستانیش که م که م بوو ژاوه و کادره لاوه کانی  
ده ستیان کرده وه به خه بات . پیاو هه ق بلن حیزبی توده له و سه رده مه دا له  
بوو ژانده وه ی حیزب دا روژ لکی باشی یاری کرد . ته نانه ت له پاراستنی ناوی  
حیزب دا . چونکه هیندی که له لاوه نازادینخواز و که م نه زموونه کان خه ریک بوون  
ناوی حیزب بگۆرن و بیکه نه کومه له ی کومونستی کوردستان و وه که بیستوومه  
به پیره به رانی حیزبی توده مانع بوون .

ژماره یه که نیشتمان بلاو بووه و گه یشته ده ستم و هومیدم په یدا کرد که  
خه باته که مان په ره بگرته وه . هه رچه ند راپۆرتیان لی دام که له نووسینی  
نه م گوواره دا ده ستم هه یه و بریکیان نه م به رته و به ر پئی کردم و به خوای  
ده ستیکیشیان به یال و بزنی دا\* هینام و پول چایه کیان لی ته ستاندم . به لام نه وه  
چوو و رابرد نه مزانی له کوی چاپ کرا و هه ر به شیوه نووسین نووسه ره کانم  
ناسین .

ژماره یه کیش ریگا ده رچوو و پیم گه یشت . یه کتیک له نووسه ره کانم دیت و  
به لینی هاوکاریم پئی دا ، به لام به داخه وه نه ویش تی داچوو .

له روژی ۱۵ ربه ندانی ۱۳۲۷ دا ناسری فه خراایی له دانیشگای تاران  
شای وه به ر ده مانچان دا توزکالیتی ده م ولتو و پشت رووشاند . نه و تاوانه یان



هاويشته سەر حيزبى توده و ئيجازى پەسى كار كردنى ئەوحيزبەيان  
هەلەشاندەو و رابەرەكانيان گرتن و دەركى رۆژنامەكانيان داخستن و لە  
سەرتاسەرى ئيراندا حكومەتى نيزامى دامەزرا . ئەوئەش زەبرىك بوو كە  
بەنەخشەى ئيمپرياليزم و بەدەستى كۆنەپەستى وەجوولانەوئەى رزگاربخوازى  
ئيران كەوت .

بەلام زۆرى پىنەچوو رۆژنامەكانى حيزبى توده بە نەهينى دەرچوونەو و  
رابەرانى حيزب توانيان لەزىندان رابكەن .

سەير ئەو بوو پاش پوو خانى كۆمارى مەهاباد من بۆ يەكەم جار دوورۆژ  
پيش واقىعەى دانىشگا و تىرابووم بەئاشكرابى بچمە مەهاباد و بەرۆژى رپووناك  
بگەرپم كە ئەو رپووداوە لە تاران قەوما و لە مەهاباديش دەستيان كردهو بە  
خەلك گرتن . ناچار منيش خۆم شاردهو . لەو خۆشاردەنەوئەدا شيعرىكى زۆر باشم  
لە ژير عىنوانى « ژوانى ئاغا » دا كوت كە بەداخوئە خۆم نەماو و تكا لەو كەسانە  
دەكەم كە هەيانە بىپاريزن و ئەگەر كرا بۆم بنيرن .

سالى ۱۳۲۷ سالىكى يەكجارتووش و شووم بوو . من بەعومرى خۆم  
زستانى و اسەختم لە ولاتى خۆمان نەدى بوو . پازدەرۆژى پاييز ما بوو بەفرىكى  
ئەستوور و وشك بارى . يەك نوا لە هەموو جىگايەك لەمىترىك پتر بوو .  
وشكە بەند و سەرما و سايقەى بەدووادا هات و يەكسەر بوو بە رپوو\* ، بەفرى  
دىكەشى بەسەردا بارين ، رپووبان گيران ، قاتوقرى پەيدا بوو ، ئاو وشك بوون  
و خەلك ناچار بوو بەفر بتوينيتەو و بىخواتەو . نەوت و ئاوردوو وەگىر  
نەدەكەوت . ئازەل و مالات قرانى كرد . رەپستە\* رپوون و نەوئەندە گنخان و  
گرانى يەكى زۆر بەسامى بەدووادا هات .

من بۆخۆم لە ئەزموونى پياوئىكى دنيايدە و كونسال كەلكم وەرگرت و  
توانيم بەشىكى زۆر لەدەغل و دانى خۆمان لە رپوون و زاىە بوون رزگار بكەم .  
بەهار درەنگ بوو ، هەوا گەرم ببوو . بەلام بەفر ئارەقىشى نەدەكرد .  
رپوون چوومە مزگەوت تەماشام كرد پىرەپياوئىك بەتەنى لە تەنىشت سۆبە  
ساردوسرە كە هەلكورماو . هەر منى ديت گوتى : مندالى ئەوزەمانە ئىمەيان پى  
خەرفاو . گوتم مامەگيان چەوماو ؟ گوتى : بەسەرى تۆ ئەو چەند رپوون  
بەو هەتپوئە گىژانەى خۆم دەلپم بچن بەفرى سەررەپستە كەيان كون كون بكەن  
گوئشم نادەنى . گوتم جا بۆ كون كونى بكەن ؟ گوتى بۆتۆش نازانى ؟ گوتم  
نەوئەللا . گوتى بىلامانى كە سال درەنگ بوو هەرد گەرم دادى و هەلمى دەكا .  
بەفرىش نايەلنى هەلمە كە بىتە دەر و لەناو خۆى دا دەگەرپتەو و دەغله كە  
دەسووتى . ئەگەر كون بكرى هەلمە كەى دىتە دەر و ناسووتى . قسەى مامەپىرەم  
بەدلىه و نووسا . چەند رپوون پياوم هەلگرتن و چوومە زگ بەفر كون كردن .  
هەوا خۆش بوو ، بەلام كارە كە زۆر گران بوو . بەفرە كە ئەوندە رەق بوو بەلۆسە  
كون نەدەكرا . بەلام پاشان تى كەيشتم پەندى پيشينيان چەند راستە كە گوتويانە  
( دەستى ماندوو لەسەر زگى تىرە ) .



بهشی زۆری دهغلی ئیتمه نهوسالی نهپزی و نانوتووی خۆمان بوو .  
نهوسالی له هیچ کوی دهغل نهبوو . نهوجووت بهندانهی زهوی ئاویره یان  
بهدهستهوه بوو ، ههرزن و گهنهشامی یان چاند و غیوه نانیان پهیدا کرد . منیش  
ههرزن و گهنهشامی زۆرم چاند و بهرهه میکی باشیان دا . بهلام له گونده کهمان  
هیچ داهاتمان وه گیر نه کهوت ، چونکه بوخویان هیچیان نهبوو تا بهشی ئیتمه  
بدن .

بو زستانی داهاتوو گرانی بهکی بهسام سه رانسهری ئیران به تایبه تی  
کوردستان و نازه ربایجانی داگرت . دهغلی فروشتن ههر نه بوو ، هه شبا له کرین  
نه ده هات . هیچ شتی تریش دراوی نه ده کرد . دوومه پی داشتی پووته گهنمیکی  
نه ده کرد . که ویژه گهنمیکیان به جووتیک که لی خاوی نه ده دا . هاواری سه رومال  
بوو ، برا ئاوری وه سه ر برا نه ده دا . بهلام من نه م دی و نه م بیست له کوردستان  
کهس راسته وخۆ له برسان بمری ، ههرزن و گهنهشامی خۆولاتی و گهنم وجۆ و  
خورمای عیراق هویان داوه .

له گهل نه وه شدا ده زگای ته بلیغاتی پادشایه تی ئیران له وسالانه دا شه ووپوژ  
و وهخت و بی وهخت په لاماری ده برده سه ر ده ولته تی شووره وی ، نه وده ولته ته وهک  
جیرانیکی باش و دلسۆز گهنمیکی زۆری دا به ئیران . نه ویش چ گهنمیک به پروحی  
پیاوی پی ده که نی . به هاتنی نه و گهنمه خه تهر کهم بووه و قات وقری له شاران  
نه ما .

ده ولته له دابهش کردنی نه و گهنمه دا دیهاتیشی له بیر نه کرد بوو و له پرووی  
شوناسنامه \* میقداریکی گهنم بو ههرخیزانیکی دانا بوو . بهلام ده بوو ئاغا  
به قهرزی سه ر خهرمان وه ری بگری و سه نه د\* بدا ، جا به سه ر خه لکی گونده که دا  
دابهشی بکا . ئاغا کان گهنمه که یان به زیاده وه وه رگرت و وهک پیاوی چاک له پیش  
چاوی کار به ده ستانی ده ولته به سه ووت و سه له م خۆره کانی شاریان فروشت و  
دراوه که یان نه خدوپوخت له ته نکهی گیرفان قایم کرد . نه وان نه نگران\* ،  
سه ووت خۆری شار قازانجیان کرد ، سمیلتی پیاوی ده ولته چهور کرا و نه وی  
له و ناوه دا هیچی پی نه برا هه ژار و نه داری لادی بوو .

له به هاردا خه لکی دیهاتی نازه ربایجان له حالیکه دا که وهک خه زه لی پاییز  
له برسان هه لده وه رین و پیاو ئاگری بو تی به رده بوون به کوردستان وه ربوون .  
گه لی کورد جاریکی دیکه ش پیاوه تی و نان بده یی و میوانداری خۆی نیشان دا .  
هه رده سه ته یهک پرووی له هه رئاوه دانی یهک ده کرد ، خه لکی نه وئاوه دانی یه  
به پیریانه وه ده چوون و ژه میکیان تیر ده کردن و به ری یان ده کردن . زۆرمالی وا  
هه بوون نه وژمه بوخویان هیچیان نه ده خوارد و ده یان دا به و میوانه ره شو رووت  
و برسی و خورینانه . ژاژ و په نیر و لۆرک تایبه تی نه وان بوو . مالی زۆرله چهر  
و پیسکه نه با نه وسالی رزقی بو نه گیرا .

نه گهر گه لی کورد بوخۆی له وه زعیکی وادا نه بوو بتوانی میوانه کانی خۆی



باش به خیتو بکا ، که به هار کامل بوو نیشتمانه کهی ، کوردستانی په نگین و بژوین  
باوہشی دایکانہی بوو ته و برسی و په شو و پرووتانه ، بوو ته و لاواز و له جهرانه ، بوو  
ته و لی قه و ماو و دهر به دهرانه کرده و . له نواله زه نویره کانی دا\* سفره ی نیعمه تی  
به هلز و مهندوک و بیزا\* و کارگ و کوراده\* و زرمه نندی\* و سیوه لوو که\* و  
وینجه کیویلکه و که نگر و پریواس و ئەسپنک و ئاله کۆک و دۆری و ترشوکه بوو  
رازاندنوه .

به لی دیتم له چهرخی بیستمدا ، له و چهرخه دا که ئینسان ته تومی شکاند ،  
پاداری دروست کرد ، ته نانهت مانگی داگیر کرد ، ئینسانیش وهک ئازهل و  
ولسات\* له کیو و کهژ بله و پری . دهم دیتن به گیاخواردن بایان ده کرد . به لام  
نه ده مردن .

ته و میگه له شپرزه و سهرگرددان و بی شوانه به چیا سهر که شه کانی  
کوردستانی ئیران دا هه لکشا و گلۆیکی ته و گیایانه ی هه لپساند و خوی پی  
تیر کرد و شوپر بووه بوو گهرمه سیبری کوردستانی پرخیتر و به ره که تی عیراق و  
ورده و ورده دانگه ریژه ی کرد تا به سهر خیر و خوشیان دا کهوت . له وی که و ته  
فهرعانه . ده غل و ودان فه ریکه ببوو ، خانه خویش هه رکورد بوو ، به دل بوو ،  
به به زه یی بوو ، ئینسان بوو و دلسوزانه میوانداری کرد و به خیتی کرد .

من له ماوه ی ته و گرانیه دا پیاو ته تی ته و توم به پیای نه دار و زه حمه تکیشه وه  
دیتن که به پراستی مایه ی شانازی ئینسانیهت بوون . به لام به داخه وه کاره ساتی  
زور دلته زین و دیمه نی زور دزیویشم دیتن . من به چاوی خوم دیتم ئینسان  
له برسان مرد . من ئینسانم دیت له بهر موحتاجی خه ریک بوو نووری چاوی خوی  
به ئارد سه ودا بکا و هه روه ها زورچه یوانی دوو پیی وام دیتن به پروالهت ئینسان  
بوون که چی له ووه زعه ناله باره بوو ئاخینی گیرفان یا دامر کاندنی هه وه سی خویان  
که لکیان وه رگرت .

پوژیک له بن دیواریکی خوار و خپچ خوم له بهر به پوچکه هه لختبوو و  
چیلکه م له هه ردی ده وه ژاند ، هیشتا خا که لیوه بوو و ولات نه خه ملی بوو . بیرم  
له حالی ته و خه لکه هه ژاره ده کرده وه ، چه ندمندالی دی هاتنه لام یه کیان گوتی :  
فلانکه س خه ریکه ژن بینی . ته و فلانکه سه پیره پیاو یکی دلر هس و کونه گزیریکی  
به دفر بوو . که س کچی نه ده دایه و بی ژن ما بووه . پیکه نسیم و گوتم : ئای  
له و درویه ! مندال تیکرا وه جواب هاتن ، به په له پهل و سویند و قوران خواردن  
گوتیان درو ناکه یین . ته وه خه ریکه کچی ته و کابرا حه جه مه بکری و له خوی  
ماره بکا . ماشاللا جوانیشه .

- چی ، چی بیکری ؟!

- به لی ، به لی ، بیکری و له خوی ماره بکا .

وهک فیشهک له جی خوم دهر په پریم و مندال که و تنه شوینم . که چوومه



حهوشه‌ی کابرا ، دیتم بۆخۆی له‌سه‌ر کورسی‌یه‌ك دانیشتوه و لاقی هاویشتۆته  
سه‌ر لاق و هه‌روا بزه‌ی سمیلانی دی . پیره‌پیاویکی که‌له‌گه‌ت و ته‌ژه‌و وشك و په‌ق ،  
به‌لام به‌داروبار له‌بن دیوار هه‌لتروشکاوه و چوارمندالی په‌شوپووت و کز و  
له‌جه‌ر له‌ده‌وروبه‌ری که‌وتوون . کچیکي بالابه‌رز و نه‌سه‌ر و چاوبرۆجوان ،  
به‌لام له‌پولوازیش پالی وه‌کۆله‌که‌ی بیلاکه‌\* داوه . چاره‌په‌شی و نه‌گه‌ت  
له‌ودیمه‌نه‌ده‌باری .

- ها کویخا نه‌وه چی‌یه ؟

- قوربان چت لی‌وه‌شارم نه‌وکچه‌م له‌و پیره‌مه‌شه‌دی‌یه کریوه .  
- کریوته ؟ به‌چه‌ند ؟

- وه‌للا قوربان به‌گران ، به‌پووتیک\* ئارد . ( زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کیشی بۆ کرد ) .

ئاگرم له‌جه‌رگ به‌ربوو ، مچورکیتکم له‌به‌ری پی‌وه هات و له‌توقی سه‌رم  
ده‌رچوو ، به‌ری چاوم تاریک بوو . خه‌ریک بووم به‌گژ نه‌وپیاوه دل‌په‌شه‌دا بێم ،  
به‌لام پیشم خواردوه ، خۆم پاگرت و له‌مه‌شه‌دیم پرسى : نه‌وکچه بۆ ده‌فرۆشی ؟  
ملى به‌لاوه نا ، هه‌ناسیکي ساردی هه‌لکیشا ، ئاوی له‌چاوی گه‌را و گوتى : دایکی  
دوورۆژ پیش له‌برسان مرد . بۆخۆشی که‌نه‌فت بووه و هه‌ربینا\* سلار بۆوه .  
ده‌ستی بۆ لای منداله‌کان پاداشت و گوتى : نه‌وانه‌ش برسین . بۆیه‌ی ده‌فرۆشم  
تا بۆخۆی له‌برسان نه‌مری و نه‌وانه‌ش بژیوی چه‌ند روژیکیان هه‌بی . سه‌ربه‌سه‌ر  
به‌زیرم نه‌ده‌دا و ئیستا به‌ئاردی ده‌فرۆشم .

له‌کچه‌که‌م پرسى : تو به‌وکازه‌ پازی ؟ می‌رد به‌وکابرایه‌ ده‌که‌ی ؟ فرمیتسکی  
به‌چاوه جوانه‌کاندا هاته‌ خوار ، به‌شه‌رمه‌وه گوتى : « نینم ئوشاقلار ئاچدلار » .  
- چ‌بکه‌م منداله‌کان برسین - گوتم نه‌گه‌ر خیرۆمه‌ندیک نه‌ونده ئارد بیدا به‌باوکت  
هیشتا حازری می‌رد به‌وکابرا پیره‌ بکه‌ی ؟ به‌بیتزاریه‌وه گوتى « یوخ وه‌للا » - نه  
به‌خودا .

له‌وکه‌ین و به‌ینه‌دا ژنومندالی ئاوه‌دانی ئاپۆره‌یان له‌ده‌وری من دابوو .  
له‌قسه‌کانمان نه‌ده‌گه‌یشتن . نه‌قله‌که‌م له‌سه‌رپا بۆ گه‌یرانه‌وه ، ژنه‌کان تیکرا  
گوتیان : نه‌یه‌رۆ ، چ‌خه‌یر بوو بۆ کافرستانیه ؟ گزیره‌ پیره‌یان تف‌باران کرد و  
هه‌موویان به‌غار چوونه‌وه مالی خۆبان . ئینسانیه‌ت گه‌یشه‌ نه‌وپه‌ری ، ده‌وله‌مه‌ند  
و هه‌زار که‌س به‌ده‌ستی به‌تال به‌گه‌راوه . هه‌ریه‌که‌ له‌قه‌ده‌ر خۆیان ، نان ،  
کولتیره ، ئاردی گه‌نم ، جۆ ، که‌سه‌شامی ، هه‌رژن ، ماش ، نۆک ، نيسك ،  
ته‌نانه‌ت برینج و روژ و جلکه‌ کۆلیان له‌گه‌ل خۆیان هینا بوو .

زگی منداله‌کانیان تیر کرد و تووره‌که‌ی مه‌شه‌دی‌یان ئاخنی . نه‌وه‌خته  
من له‌خۆشیان گریام که‌ دیم منداله‌ قۆشه‌کانی دی که‌ له‌سه‌ر دووشایی می‌شین  
و جگین و شێروخت سه‌ری یه‌کتریان ده‌شکاند ، به‌په‌له‌په‌ل و هه‌له‌هه‌ل زارکی  
کیسه‌ په‌رۆکانیان ده‌کرده‌وه و هه‌رچی قه‌ره‌پوولی هه‌یان بوو له‌ستی  
پیره‌مه‌شه‌دی‌یان ده‌کرد و بۆخۆیان مافنگی\* ده‌مانه‌وه .







گوردی بلاو بیتهوه . بهلام بهرئوه بهرائی ئهوسهرددهمی حیزب له بهر بیئتهزموونی  
ئهوه یان بهلاوه گرینگ نه بوو .

ئهوده میس بروام وابوو و ئیستاش ههزله سهر ئهوبرواییم که ده بی  
زه حمه تکیشانی کورد بهزمانی خوین بدوینین و ده بی پروونا کبیرانی کورد بهزمانی  
ساکارترین ئینسانی کورد مهسایلی سیاسی و کومه لایه تی بنووسن و کومه لانی  
گه له که یان پی نوینی بکه ن . بهراستی هه م له باری خزمهت کردن به زمان و ئه ده بی  
گوردی و هه م له باری پروونا ک کردنه وهی بیروپای سیاسی چینه چهوساوه کانی  
گوردستان هه لیکه گه وره مان له ده ست دا .

حیزب و ریکخواه سیاسییه کانی ئیران به تایبه تی حیزبی توده ی ئیران و  
جه بهی میلی و پیاوه ئازادیخواه سهر به خویه کان خه باتیکه ریک پیک یان ده ست  
پی کرد بوو . رۆژنامه کان خه قایقیان پروون ده کرده وه و تاوانه کانی ریژیم و  
گه نده ل فیللی ئیمپریالیزمیان ئاشکرا ده کرد . کونه په رستی له میژینه ی ئیران  
رۆژ به رۆژ پاشه کسه ی ده کرد و سه نگه ره کانی له ده ستیندران . دهوله ته کانی  
ده ستکردی ئیمپریالیزم و نوینه ری کونه په رستی خوین نه ده گرت و یه که به دووی  
یه که دا ده پرووخان . په زم ئارا ئه فسه ری به هیز و به ده سه لاتی ئه رته شی ئیران  
وه که ئاخیرین تیری ته رکه شی کونه په رستی هاته سهر کار . بهلام بی گومان ئه گه ر  
نه شکوژر ابا نه یده توانی به ری لافاوی به ته ورثمی خه باتی ئازادیخوازان بگری و  
قازانجی شیرکه تی نهوت بیاریزی و ده سه لاتی ده رباری کونه په رست و  
سهر به ئیمپریالیزم بیئته وه سهر ده قی جاران و ئه ویش هه ر تی دا ده چوو و  
میژووش ریکای خوی هه ر ده پری .

خه باتی شیلگیر و بی وچانی گهلانی ئیران نیشتمان په روه ری به ناوبانگ  
دوکتور موسه دیقی هیئا سهر کار . ئه و پیاوه به جه رگه و نه به زه خه باتی گهلانی  
ئیرانی ژیرانه رابه ری کرد و توند به گز ئیمپریالیزم دا چوو . سه نگه ره کانی  
یه که یه که پی به تال کرد تا به جاریکه پشتی شکاند و نهوتی ئیرانی میلی کرد و  
ده سه لاتی شوومی شیرکه تی نهوتی ئینگلیسی له ناو برد که له میژسال بوو وه که  
دهوله تیکه گچکه و به هیز له ناو دهوله تی بی هیزی ئیران دا په گی دا کوتا بوو .

به بروای شه خسی من ئه و پیاوه مه زنه هه له یه کی میژوویی کرد ، ئه ویش  
ئه وه بوو ئه ونده ی به گز دوژمنی ده ره وه دا چوو به گز دوژمنی ناوخودا نه چوو .  
ئه و که سه ی له رۆژی ۳۰ ی پووشپه ری ۱۳۳۱ دا ئه وفیدا کاری و گیان بازی و  
پشتیوانی یه ی له گهلانی ئیران دی بوو نه ده بوو به سهر کونه په رستی یه وه بچی و  
ده بوو په گ و ریشه ی ده ربهینی . کونه په رستی له هه موو شوینیکی جیهان دا  
بو پاراستنی ده سه لاتی خوی ده ست له هیچ تاوانیک ناگیرته وه . بویه ده بی  
ئازادیخوازانیش له ده رفه تی ئه وتو دا ده ستی له نه پاریزن . ده یته وانی هه ر  
له رۆژه کانی پاش ۳۰ پووشپه ری ۱۳۳۱ دا شوینه واری کونه په رستی له ئیران دا  
نه هیللی و ئه ونده ی بی هیز بکا که نه توانی راست بیته وه و سهر له نوی  
وه که دارده ستی ئیمپریالیزم بیته وه سهر کار .



به دريژايي حكوممه تي دوكتور موسه ديق كو نه په رستي له ئيران دا  
به ره و كه م هيزي ده چوو و له هينديك جيگادا ته واو بي ده ستلآت ببوو . به لام  
به داخوه له كوردستان دا هه رچه ند هيز و گوري جاراني نه بوو هيشتا به ته واوي  
لي نه كه وتبوو .

ئهرتهش به پشتيواني دهره به گه كاني خوولآتي زورجار به رهنگاري خه باتي  
گه لي كورد ده بوو و زه بري لي ده وشاند .

جووتياره كاني كوردستاني ئيران له سالي ۱۳۳۱ - ۱۹۵۲ دا له دزي  
زولم و زور و چه وساند نه وه ي دهره به گه كان راپه رين و بو يه كه م جار له ميژووي  
كوردستاني ئيران دا ناته بايي چينا يه تي گه يشته راده ي ته قينه وه و چيني  
چه وساوه ي ولآته كه مان بو ماوه يه كي كورت له به شيكي كوردستان دا تواني به سهر  
چيني ده ستلآت داردا زال بي .

جووتياره كان هه ر به هيزي خويان توانيان له به ري فه يزولآبه گيان و چومي  
بو كان و چومي مه جيدخان و شامات و به شيكي محال بي خوين ريزي و نازاردان و  
خرابه له گه ل كردن ئاغا كان له گوندان دهر بكن و به خاو و خيژانه وه له شاري  
بو كانيان په ستيون و له ويشدا گه مارويان بدن و به په له خه ريكي چه كدار بوون  
بن .

بي گومان نه گه ر له وسه رده مه دا رابه رايه تي حيز بي ديموكراتي كوردستان  
دروشي خه باتي چه كدارانه ي هه ل بگرتبايه و نه زمووني شورشگيرانه ي هه بايه  
و جله وي نه و راپه رينه ي به ده ستوه گرتبايه و چين و تويزه كاني ديكي بو  
يارمه تي و پشتيواني جووتياران هان دابايه ، نه و راپه رينه زورزوو ده بوو به  
ناوه ندي شورش . شورشيكي ره سهن و به رين ، شورشيكي سه رانسه ري  
كوردستان و له وانه بوو زورزوو بتواني مافه ره و اكاني گه لي كورد له چوارچيوه ي  
ئيران يكي ديموكرات دا بچه سپيني و جووتياراني كوردستان رزگار بكا . داخي  
گرانم نه وه له له باره و نه و ده رفه ته باشه كه لكي لي وه رنه گيرا . بي نه زمووني  
خومان پتر له هه موو هويكه شورشي كوردستاني ئيراني وه دوا خست .  
چين و تويزه كاني ديكي كوردستان يارمه تي راپه ريني جووتياراني كوردستانيان  
نه دا و ده ستيان له سه رده ست دانا .

سه رتيب موزه فه ري فه رمانده ي تيب ي مه هاباد به سويا و له شكر و  
تانك و توپه وه به هاواري دهره به گه كانه وه چوو و راپه ريني جووتياران و وه رزي راني  
زور بي ره حمانه و به توندي سه ركوت كرد .

دهره به گه كاني فه يزولآبه گي و دي بوكري به پشتيواني ئهرتهش و يارمه تي  
قوله ئاغا كاني محال و شارو ئيران له وه رزي ران وه خو كه وتن . لي يان دان ،  
دهر يان كردن ، تالان يان كردن و كوشتيانن و لاشه ي ده يان وه رزي ري شورشگير  
و تيكوشه ريان به چومي بو كان دادا .

حكومه تي نيشتماني موسه ديق نه يتواني پيشي نه وتاوان و جينا يه ته



ئاشكرايه بگرتى . حيزبى تودهى ئيران به وهه موو هيزهى كه نه وسه رده مى  
 هه يبوو نه يتوانى نه وراپه رينه بيارتيزى و پچووكترين يارمه تى يى بگه يه نى .  
 جاريكى تر به چاوى خوم تى شكاني په سهن ترين راپه رينى گه له كه مى دى .  
 نه گه ر گوتم په سهن ترين راپه رين پيموايه به هه له نه چووم ، چونكه نه وراپه رينه  
 له ناو زه حمه تگيش ترين چينه كاني خه لكى كورده وارى و له خووه هه لقولى بوو .  
 يه كدوو كه س نه بى نوينه رى هيج چين و تويزيكي كوردستان ته نانه ت  
 ورده بوورژوازي شيان له گه ل نه بوو . راسته به شى زورى نه و وه رزيرانه نه ندامى  
 به وه فای حيزبى ديموكراتى كوردستان و دؤستى به ئيمانى حيزبى تودهى ئيران  
 بوون . به لام به داخه وه راپه رايه تى حيزبى ديموكراتى كوردستان دره ننگ جوولايه وه  
 و نه يتوانى نه وراپه رينه ره سه نه به چاكي به رپوه به رى . بى گومان نه گه ر  
 نه وراپه رينه باش راپه رى كرابا له وكاته دا كه كونه په رستى له وپه رى بى هيزى دا  
 بوو زورزوو ده يتوانى هه موو كوردستان به نيت ه وه و بيته سه ره تاي شورشيك  
 كه پيموايه دريژخاين نه ده بوو .

له سالى ۱۳۳۲دا خه باتى گه لانى ئيران به راپه رايه تى موسه ديق سه رنجى  
 دنياى بؤلاى خوى راکيشا و موسه ديق به يه كه مى شه خنى سال ناسرا .  
 خه باتى حيزبى ديموكراتيش باريكى له بارتري به خوويه وه گرت و تاراده يه كى  
 زور پيشى چه ره وى مندالانه كه راست و راست به قازانجى كونه په رستى ته واو  
 ده بوو گيرا .

منيش پاش چه نده سال تووشى لاويكى رووناكبير و تيكوشه رى كورد هاتم كه  
 چونكه نازادى خوازيكى شيلگير بوو برواى به چاره سه ر كردنى مه سه له ي نه ته وايه تى  
 هه بوو و له زمانى يه ك ده گه يشتين .

من له ميژبوو هاوارم ده كرد ، بابه راسته رپوژنامه كاني سه ره به حيزبى توده  
 رپوژنامه ي چاك و به كه لکن ( به راستيش وا بوون ) ، به لام ده ردى ئيمه ده رمان  
 ناكهن . به شى زورى گه له كه مان فارسى نازانى و له مه به ستى رپوژنامه كان ناگا  
 و له سه ره مه سايبيل روون نابيته وه ، به لام به داخه وه زورم گوى نه ده درايه و ته نانه ت  
 چه ره وى و امان هه بسوون كه له عه ينى نه خوئينده وارى و نه زانى دا گالته يان  
 به وجوره بيروبروايه ده كرد و به رديان له نه ژنوى خويان ده دا .

نه و لاوه له قسه م گه يشت ، ده سه ته لائيشى زور بوو . بريارمان دا رپوژنامه ي  
 « كوردستان » رپوژنامه ي حيزبى ديموكراتى كوردستان يادگار و خوشه ويستى  
 پيشه وای نه رمان سه ره له نوئى چاپ بگه ينه وه و به زمانى ساكارى كوردى له گه ل  
 زه حمه تگيشانى گه له كه مان بدوتين و له سه ره مه سايبيل روونيان بگه ينه وه .  
 خهريك بوو ئاواتى له ميژينه ي من بيته دى ، كه به داخه وه كوديتناى شووم و  
 په شى ۲۸ى گه لاويژ بو ماوه يه كى دوورودريژ ليكى جوئى كردينه وه و وه ك  
 بابرده له هه ريه به ي بؤلايه ك هه لداشتين .

نه و لاوه تيكوشه ره پاش چه نده سال ئاواتى منى هينا دى و توانى رپوژنامه ي



گوردستان چاپ و بلاو بکاتوه . چوار ژماره ی نهو پوژنامه م پین گیشست . بهلام  
ژماره ی پینجی هرگیز نه گیشته دهستم ، چونکه نهو کهسه ی پوژنامه که ی بلاو  
ده کرده وه بهخوی و روژنامه که یه وه گیرا و هموو ژماره کانی له ناو چون . من  
نه کهرچی زورم پین خوش بوو له گهل نهو روژنامه هاوکاری بسکهم و شتی بو  
بنووسم ، هل و مه رجیکی نه هیینی نهو تو له گوپی دا بوو که پین رانه گیشتم هیچی  
بو بنووسم .

زورشت له سه ر کودیتای رهش و شوومی ۲۸ ی گلاویژ نووسراوه و  
گوتراوه و دووپاته کردنه وه یان لیره دا پین جی یه . بهلام چوتکه نهو کودیتایه  
تهئسیری راسته وخوی له سه ر ژبانی من هه بووه و منیش یه کیتکم لهو که سانهی  
وه بهر پهلامار هاتم و زورم پهنج و کویره وهری و نازار دیت و گهلنکم زیانی  
مالی پین گیشست و دهزد و سزام چیشست ، ویستم هه روا به سه ری دا تی نه په رم .

له پیراندومی موسه دیق دا هیزی کونه په رستی و هیزی نازاد یخوازی  
زورباش راده ی دهسته لاتیان ده رکوت ، به تایبه تی له کوردستان دا . بونموونه  
له شاری مه اباد که دهنگدان نازاد بوو و وه ک گوتم هیشتا کونه په رستی و  
نه رتهش کهم تا کورتیک جووله یان مابوو ، ته نیادوو کهس به قازانجی ده ربار  
دهنگیان دا ، نهویش وه ک شاهیدیکی زیندوو ناگام لی هه یه لویکی زور پاک و چاک  
له داخی چه پرهوی نه ندامیکی پین که لکی حیزب دهنگی دا و پتر له پینج هه زار  
دهنگ به قازانجی موسه دیق درا . به وه را دیاره خه باتی دژی ئیمپرالیستی  
چه نده ی پره گرتبوو .

خه لک له میژبوو خه ریک بوو جیژنی دامه زرانندی حیزبی دیمو کراتی  
کوردستان بگری . که چی خواوراستان له پوژی ۲۵ ی گلاویژی ۱۳۳۲ دا  
جیژنه که یان بوو به دوو جیژن . له ورپوژده دا بوو که شا له بهر ته ورمی شه پوولی  
توو په یی خه لک خوی نه گرت و پای کرد و به ره وه به غدا هه لات . لهویش نه گیرساوه  
و هه ی دی\* بو ئیتالیا . به راستی روژنیکی خوش بوو . دوکان و بازار داخران و  
خه لک پزانه ناو کووچه و خه یابان . بوو به هوپا کیشان و چه پله پیزان و سه ما  
و هه لپه رین . ژنوپیا و گوره و پچووک له وزه ماوه نده دا به شدار بوون .  
کو بوونه وه یه کی گوره ی حیزبی له مه یدانی شار کرا . منیش پاش پوو خانی  
کو ماری کوردستان بو یه کهم جار شیعرم بو خه لک خوینده وه . دیاره شیعره کانم  
به په له دروست کردبوو و له باری هونه ریه وه زور باش نه بوون . بهلام چونکه  
ئیلهامم له خه لک وه رگرتبوو و بو خه لک بوون ، دوو سه عات پین نه چوو گوره و پچووک  
و ژنوپیا و مندالی شاره که مان سه ربه ندی شیعره که میان ده خوینده وه و  
ده یانگوت ( ده برۆ نه ی شاه ی خائن به غدا نیوه ی ری یه ت پین ) .

سی پوژان دهنگی ده هول وزورنا و تریقه ی پیکه نین و پمبه ی هه لپه رین له  
مه اباد نه برایه وه . بهلام به داخه وه نه م که یف و نه ههنگ\* و به زم و زه ماوه نده  
زوری دریزه نه کیشا و پوژی ۲۸ ی گلاویژی ۱۳۳۲ کودیتای شووم و رهش و



دژی گهلی - دالیس - نه شرف - زاهیدی سووک و هاسان سه رکوت . زاهیدی  
 نه و نه فسه ره فاشیست و کونه په رسته ی که رۆژگار یک به تاوانی جاسووسی  
 ئالمانی نازی له لایهن ئینگلیس و نه مریکاوه گرا ، ئیستا به قازانجی نه وان و  
 دهرباری کونه په رست رابه ری کودیتای به ده سته وه گرت و به سه رکوت ده یی  
 ژماره یه کی کم له نه فسه رانی کونه په رست و دهر کراوی نه رته ش و ده سته یه ک  
 پیاوخراب و که نه و کوشه\* و به پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئینگلیس و نه مریکا توانی  
 جوولانه وه ی نازاد یخوازی په رگرتو و به ربلاوی ئیران سه رکوت بکا و ده وله تی  
 نیشتمانی موسه دیق برووخینی و ده سته لات بداته وه ده سعت کونه په رستی و  
 شای پراکردو ، شای به زیو و شای خوین ریژ و پیاوکوژ بگه پینیتته ود سه ر  
 ته ختی شوومی پاشایه تی و رۆژی ۲۸ی گه لاویژ بکا به سه ره تای سه رده میکی  
 په ش و شووم و خویناوی میژووی ئیران .

من بوخوم پیم وانه سوو کونه په رستی به ده لاتنی شا له ئیران دا بنه بر  
 ده بی و ئیمپریالیزمی جیهانی وا سووک و هاسانی ده ست له خه زوبه ز و خیروبیری  
 ئیران هه لده گرتی ، به لام قهت خه یالیشم نه کرد وا به هاسانی زال بیتته وه .  
 چونکه جوولانه وه ی نازاد یخوازی ئیران زور به هیزتر له وه ده هاته پیش چاو .  
 من نامه وی بچه قوولایی مه سه له که وه . به لام نه ونده ده لیم نه گه ر  
 رابه رانی جوولانه وه ی نازاد یخوازی له تاران وه ده ست ده هاتن و به ره نگاری  
 کودیتاچیه کان ده بوون ، هه رگیز کونه په رستی نه یده توانی به سه ر جوولانه وه ی  
 نازاد یخوازی دا زال بی و شا بگه پینته وه ئیران و ولاته که مان بکاته گومی خوین و  
 نه وه موو ئینسانه به شه ره فه بکوژی و نه وه موو خوینه پاکانه بریژی و  
 نه وه موو خه یانه ته به گه لانی ئیران بکا .

پاش نیوه پۆی پۆژی ۲۸ی گه لاویژ زور به زه حمهت توانیم خوم دهرباز  
 بکه م و له مه هاباد وه ده ر کهوم و ملی چیا بگرم . ماوه یه کی زور به کیتوانه وه بووم ،  
 شه وانه خوم له گوندیک ده کوتا و نان و ئاو و یکم ده خوارد و به رۆژ وه چیا ده که وتم .  
 پۆلیس زور به توندی لیم ده گه را و هه ره شه ی کوشتنی لی ده کردم . به لام شوینی  
 بو هه لده ده گیرام . نه وه ش له سایه ی یارمه تی دانی خه لک بوو . هه موو که س  
 پای ده گرتم ، نانی ده دامی ، ده یشارده وه ، ته نانهت نه وانه ی زور به شا په رست  
 مه شه ور بوون به راستی چا که یان له گه ل کردم و زوریان مه منوونم . به لام بویه  
 ناویان نابهم بوخویان په نگک بی پی یان باش نه بی .

پۆلیس که ده سستی وه من پانه گه یشت که وته نازاردانی بابم . نه وه منی زور  
 ناره حهت کرد . بابیکی پیر و موخته ره م که مالی په ناگای لی قه و ماوان بوو ، ئیستا  
 له سه ر من سووکایه تی پی ده کرا . ئیستاش که نه وه م وه بیر دینته وه ناره حهت  
 ده بم . به وه شه وه پانه وه ستان و گیشه ی گونده که یان تیکرا سووتان دین .  
 ولاتی ئیمه زور کوستانه . سالی واهه یه پینج مانگ به فر عه رز به رنادا و  
 حه یوان و نازه ل له سه ر ناخوپ و دانگه یه . له به رته وه خه لک ناچاره گیا و وینجه



و کۆده\* و گزره و تفاقیتکی زۆر داخا • به داخهوه له قه دیمهوه عاده تیکنی خراب له کوردهواری دا ههیه هه رکهس رقی له یه کیک ههستا و به ئاشکرایه نه یو تیرایه گیشهی ده سووتینن • پیاوه کانی پۆلیس به دزی گیشهی گونده کهی ئیمه یان که به سهر یه کهوه داندرابوون ئاگر تی بهردا • بئ گومان زهره ری نه و سووتمانه له سه دهه زاو تمهن زیاتر بوو • ئیستاش که وه بیرم دیته وه خه لکی هه ژار و زه حمه تکیش و بئ تاوان له سۆنگه ی\* مزدا نه وه موو زیانه یان پئ گه یشته و به ره می شان و پیلیمان بوو به ژینه وۆ و ئازه له به سته زمانه کانیمان بئ تفاق مانه وه ، کزهم له جهرگی دی و له کن و یجدانی خۆم شه رمه زار ده بمه وه و خۆم به پشیله ی ره جه به شیت ده زانم •

پاش ۲۸ ی گه لاویژ زۆر له نه ندامانی حیزب پروویان له نئو مه نگوپان کرد • عه شیره تی مه نگوپ به پانه وه ، به ئاغا و په عیه ته وه ، به نه دار و ده و له مه نده وه باوه شیان بۆ کردنه وه •

هه رچه ند هیندیك له تیکۆشه ران پیشنیاری هه لایساندن شۆرشی چه کداریان دا و له بیرمه کاغه زیکم بۆ هات که چاوه تۆر به به وزووانه چه ک بلاق ده کهینه وه و شۆرش ده ست پئ ده کری ، به لام چ باس نه بوو • بئ گومان له ووه خته دا که عه شیره تی مه نگوپ له وشوینه سه خته و قایمه دا هاوکاری حیزبی ده کرد ، ده س پئ کردنی شۆرشی چه کداریان کاریکی محال نه بوو • پیم وایه ده ولته هه سته ی به وه کرد و گیراوه کانی به ردان و خه لکی دامه زرانده وه • منیش پاش چوارمانگ ده ره به ده ری توانیم بجمه وه مالی خۆم و دامه زریمه وه • له و ماوه دا به راستی په نج و کویره وه ری یه کی زۆرم دی و هیز و توانام له ده ست دا •

ئه وه بوو به سه رهاتی مندالی و لاوی من • چونکه په نج و کویره وه ری ژیان له ۳۰ سالی دا منی پیر کرد ، سه روپیشم بۆز بوو ، ددانم شاش و واش بوون ، چاوم حوکمی کهم بوو ، هیز و توانام رۆژ به رۆژ له که مایه سی دا ، هه موو شتم به ره ونه مان چوو • بئجگه له هه سته شاعیرانه م که به بروای خۆم تائیتاش هه ر له زیده یی یه و که می نه کردوه •

له سالی سی و دوو پرا هه میسه له ژیر چاوه دیری پۆلیس دا بووم و پۆلیکم جاسووس له ده ورو به ری گه پاون •

سالی ۱۳۳۸ سالیکی زۆرشووم بوو له میژووی ژیانی مزدا • له و ساله دا سازمانی نه منیه ت گه وره تیرین زه بری له حیزبی دیموکراتی کوردستان و جوولانه وه ی ئازادیخوازی گه لی کورد وه شانده ، که بئگومان له و سه رده می دا ده کرا به به هیزترین زیکخواوی سیاسی ریک و پیک ئیرانی بزانی •

منیش له و سه رده مه دا تووشی نه خۆشی یه کی رووحی هاتم • ناھومیدی یه کی ره ش ئاسۆی ژیان و بیر کردنه وه ی داگرتم • نه و ناھومیدی یه زۆرجار تا حالی خۆکوشتن پالی پتوه نام • نامه وی نه و تاوانه باویژمه سه ره نه ستۆی که س • به لام نه و نده ده لیم ناته بایی و ناکوکی ناوخیزان و بنه مالی خۆمان زۆری کار کرده سه ر



من • ههلهي وام كردن كبه نه ده بوو به هيچ نرختك بيان گم و به سهر پهلې وادا كه وتم كه ده بوو خويان لي بپاريزم • دووسالي زور تالوتفت و پسررهنج و كویره وهریم پابوارد و ههزارجار مهرگم به تاوات خواست • به لام له پر نه و مزوهوره پهوی و گزنگي هیوا سهرله نوی له ناسوی ژيانم دا نه نگوت •  
 لاویکی رووناکبیر و کوردیکی پاك و به شهره ف كه به داخه وه ناکری ناوی بهرم خوی و ره فیکانی نه و له و ماوه دا زور له هانام هاتن و زورم له گه ل مانسوو بوون • له سالی ۱۳۴۰ دا سهرله نوی تی هه ل چوو مه وه و هاوکاری نازادینخوازانم ده ست پی کرده وه ، ده سته یه ك په فیکی تازه و تی گه یشتوو و رووناکبیرم په یدا کردن ، له باری هونه ریشه وه شیعره کانم نه كه هه ر باشتهر بوون ، به لکه به پروای خوم تی یان په راند •

له سالی ۱۳۴۴ دا لاویکی په کجار خوشه ویست و خزمیکی زور نیزیکم كه له دهره وهی ولات ده ژیا و ده یخویند و هیوا یه کی زورم پی هه بوو مرد ، نه و پرووداوه زوری په ریشان کردم •

هینده پی نه چوو له سه فهدا بووم كه خه بهری جهرگ بری مردنی بابمیان دامی • ناتوانم شهرحی ته ئسیری نه و خه بهره له سهر ههستی خوم بدهم • ئیستا كه نه و دیپرانه ده نووسم به زه حمت فرمیسم بۆ پاده وه ستن • نه ونده ده لیم دهردی باب مردن دهردیکی گرانه و پیاو له هه رته مه ئیک دا بابی بمری هه ست به هه تیوی ده کا •

دووسال پاش دایکیشم مرد • بابم پیاویکی به زیبکوزاکوون\* بوو • قه تی پروو نه ده دا منداله کانی • ته نانه ت به پیریش من جگه رهم له کن نه ده کیشنا • دایکم زور سهر و پروو خوش بوو و منی له هه موو منداله کانی خوشتر ده ویست ، كه چی پیتم سهیره مهرگی بابم زور پتری کار کرده سهر من و پتری په ریشان کردم •

سالی ۱۳۴۷ له حالیک دا كه زور ده و له مه ند و تیروپر بووم و مال و ده و له تیکی زور له پیویستی خوم زیاترم هه بوو و پیرو كه نه فیش بوو بووم و ده مه ویست گوشه گیری بکه م و له ناو ژن و مندالی خوم دا به سه سیمه وه ، زولم و زوری ریژیم نیسه ت به گه لی کورد گه یشته پاده یه ك كه بۆ هیچ ئینسانیکی خاوه ن شهره ف قبول نه ده کرا • من چون چاوم به رایب ده دا لاوانی تیکوشهر و رووناکبیری کوردم هه ربه و تاوانه ی داوای مافی په وای نه ته رایه تی خویان ده کرد ، له پیش چاو بکوژن و به وه شه وه پانه وه ستن تهرمی خوینساوی و کون کراویان به شار و باژیران دا به چه پله پریزان بگین و داوه ت و سه مای له ده وری بکه ن ؟ ناچار به پیری\* سه ری خوم هه لگرت و به داری دهستی پروم له ولاتی غه ربیایه تی کرد و ده ستم له ژن و مال و کس و کار و یارودیار هه لگرت • نه وه پینج سال و چه ند مانگه ناواره و دهر به دهر ده خولیمه وه و هه ژار\* گوته نی هه ر شه وه میوانی خانه خوی یه کم و هه ر روژه له جی یه ك • زورم کویره وه ری و چه رمه سه ری چیشتوه ، زورم شه و وشه و نخوونی کیشاوه ، زورم نه داری و پروتی دیوه •



• ئەگەر ژيانى ئەوچەندىسالە بىنوو سىم خۆى سەدانلاپەرە كاغەزى بەش ناكە بەلام نەھىنى كارى ئىجازە نادا .

• خوينەرى خۆشەويست هيوادارم توانىبىم تارادەيەك خۆم بەتۆ بىناسىنم .  
• ديارە تۆش چاوەنۆرى ئەو نى هەموو رازەكانى خۆم بۆ تۆ گىپرايىتەو .  
• من ئىنسانم نە مەلا بىكەم و نە پەرى . دەخۆم ، دەنووم ، شاد دەبىم ،  
• وەرەز دەبىم ، دەگىرىم ، پىدەكەنم ، دەترسىم ، ناھومىد دەبىم ، داروبەرد نىم .  
• لەوماو دەورودرئىزەى ژيانىمدا زۆركارى چاكەم كردو و بەسەر خراپەشدا  
• كەوتووم . تەنيا كارىكى خرابى كە دلىيام قەتم نەكردو دەزىيە ، ئەويش قەت  
• ئەوئەندە موحتاج نەبووم مەجبور بىم دەزى بىكەم . بەچى مەعلووم ژيان ئەوئەندەم  
• موحتاج ناكە تووشى ئەوگوناهەش بىم كە زۆرم پى گەرەيە ؟

• نيوەشەوى سىرى رىبەندانى ۱۳۵۲ - ۲۴ى ژانويەى ۱۹۷۴ و يەكەمى  
• موخەرپەمى ۱۳۹۴ لە نووسىنەوئەى ئەوسەرگورشتە بوومەو . ئىستا لەشارىكى  
• دوورولات بە تاقي تەنى لە ژوورىكى رەقورپووق\* دانىشتووم . هەمووسامانم  
• تەختىك و دەستىك نوئىن و دوودەست بەرگى كۆن و نوئى و چەندكراسى چلكن و  
• چەمەدانىك و ساكىكى دەستى و چەندجلد كىتب و كۆلىك كاغەزى بلاو و  
• ئەسپى . لەگىرفانمدا سەوزەلەتان عەرز دەكا . بەلام زگىتان پىم نەسووتى .  
• ئەوژيانەم بۆخۆم هەلبىزاردو و دەنا دۆستى وام هەن ئەگەر حەز بىكەم پارووى  
• لەزارى خۆيان دەردىنن و لەزارى منى دەنن .

• تا ئەونوختم دانا زىندو بووم و پشووم دەهات و دەچوو و هىچرەنگ  
• مردن نەبووم . جا نازانم كەى سەز دەئىمەو و كۆچى دوايى دەفەرمووم ؟  
• لىرەشدا دەمەوئى شتىك بلىم ، بەپىچەوانەى زۆرهونەرەندى كورد من لە  
• نەتەو كەى خۆم رازىم . كەس تائىستا بى حورمەتى پى نەكردووم . داواى دراو و  
• مالىشم لەكەس نەكردو تا بزاتم دەمداتى يا نا . لەلىقەومانىشدا نانىان داومى  
• و رايان گرتووم .

• شىعەرىشم تەنيا بۆ دەربىرىنى ئىحساسى خۆم داناو و هىچەقەم نىە  
• منەتيان بەسەردا بىكەم . ئەوان پىيان ناخۆش بى يا خۆش من كە شىعەرم بۆ هات  
• ناتوانم نەيلىم .

« گەلىك قسەم لە دلا بوو ، حىكايەتم مابوو  
• كەچى لە بەختى كەچم خامە نووكى لىرە شكا »

• لەبەر شكانى نووكى خامە نىە كە لە گىپرانەوئەى حىكايەتى دلى خۆم واز  
• دىنم . نا من وەك هەموو ئىنسانىكى كورد بەتايبەتى كوردىكى ئىرانى هىشتا  
• لەدنبايەكى پىرلەئەسرادا دەژىم و ناكىرى رازەكانى دەروونم هەلپىژم . تۆبلىى  
• كورد بگاتە جىگايەك و منىش ئەوندە بژىم هەرچى دەيزانم بىنوو سىم و قازانجى  
• لەزىان پتر بى ؟



ئىنسانم • -

ژيانم پى خۆشە - •

پىم خۆشە لە شارى ئاۋەدان ، لە شە قىامى پاك و خاۋىن لە گەل خۆشە و يىستان  
بگەرپىم • پىم خۆشە لە ژوورى گەرم و گور لە سەر نوپىنى نەرم وەر كەوم • پىم خۆشە  
سەر وە باسكىكى نەرم و نۆل بگەم • پىم خۆشە كام خۆراك خۆشە لە پىشم بى ،  
پىم خۆشە كام شەراب چاكە لە جامدا بى • دەمەۋى سەما و ھەلپە پىنى نازداران  
تە ماشا بگەم • دەمەۋى جوانترىن بالە بىنم ، بۇ چاكتىرىن ئوپىرا گوى پرابگرم •  
دەمەۋى بەرزترىن سەمفونىم بۇ لى بدىرى • نامەۋى دەربەدەر و سەرگەردان بى ،  
بە تەنى بە كىسو و شاخاندا بگەرپىم • لە ئەشكەوت و زەندۆلان بىخزىم ، لە سەر  
بەردى رەق بنووم • قۇنداغى رەق و ساردى تەنگ بگەمە سەرىن • نانى وشك  
و كەرواۋى بىخۆم ، ئاۋى سوپىر و گەرم بىخۆمەۋە ، پىم خۆش نىسە لاقە فرتە و  
چەنگە كرى نىۋە گىنانان بىنم ، خوين و فرمىسكەم وە بەر چاۋ بگەۋى • پىم خۆش  
نى بە تەقى تەنگ و گرمەى تۆپ و ھارەى تە يارە پرابچەنم •

- بەلام :

چىكەم ، كوردم

كۆيلەم

ئەوانە ھەموو و تەنانەت كوزران و كوشتىم پى لە كۆيلە تو ،  
خۆشترە •

• ۳-۱۱-۵۲ - ھىمەن •